

Politikai
röpiratok.

94.

94
729

A

PÁPAI CSALATKOZHATLANSÁG

S NÉHÁNY ÉSZREVÉTEL

A

VATIKÁNI ZSINATRÓL.

A MAGYARORSZÁGI TISZTELENDŐ PAPSÁG HASZ-
NÁLATÁRA.

IRTA

ULÁR ISTVÁN,

bölcsész- és hittudor.

Püspöki hatóság jóváhagyásával.

PEST,

NYOMATOTT LONKAY ANTAL „HUNYADI MÁTYÁS” IROD. S KÖNYV-
NYOMDAI INTÉZETÉBEN.

1871.

DE BALLAGI GÉZA.

ELŐSZÓ.

Miután hazánkban eddig egy különálló füzetke sem jelent meg a pápai csalatkozhatlanság mellett (egy szent beszédet kivéve), bátorságot vettem magamnak e tárgyról néhány észrevételt írni.

Szándékom volt röviden, de egyszersmind alaposan is írni: hogy az elsőt valóban megtettem, magam is látom, miért is kérem a szíves olvasót, ne elégedjék meg a fölületes olvasással, hanem a hol szükségesnek tartja, elmélkedjék is a mondottak fölött; a másodikat illetőleg, vagyis megvan-e iratomban az alaposság, csak a szíves olvasó hozhat ítéletet.

Ha iratomban különféle hiány fordul elő, mentsen ki az, hogy csupán hézagot akartam pótolni, s evvel egyszersmind némileg leróni hálámat a Szentszék iránt, mely-

nek kegyéből Rómában neveltetem, s a vaticáni zsinat alatt is ott lehettem.

Végre szükségesnek tartom megjegyezni hogy a jelen füzetben a csalatkozhatlanság ellen megjelent röpiratok szerzői ellen szólok, kik a pápai csalatkozhatlanságot illetőleg méltán Gallicanusoknak mondhatók.

I. RÉSZ.

A pápa csalatkozhatlansága.

Az Egyház mindig hitte s mind gyakorlatilag, mind elméletileg tanította, hogy a római pápa midőn *ex cathedra* szól, nem hibázhat; azért méltó megvetéssel fogadta a kath. világ ama négy tételt, melyeket a tulajdonképeni Gallicanusok *Declaratiójukban* fölállítottak, s melyek 4-ike így hangzik: „*In fidei quoque quaestionibus praecipuas S. Pontificis esse partes, eiusque decreta ad omnes et singulas Ecclesias pertinere; nec tamen irreformabile esse iudicium, nisi Ecclesiae consensus accesserit*“. Elképzelhetni, mennyire sértették eme tételek a magyarok vallásos érzületét: „*Hungaros, gentem utpote Christiana ingenuitate educatam, quae extra teneritudinem priscae observantiae, canae legis primique candoris, ingeniosa et ad confinia prope orthodoxae religionis retracta perfugia*

non novit, propositiones illae facile offende-
runt“ — mondja Péterfy Sacra Concilia Ec-
clesiae R. Cath. in Regno Hungariae cele-
brata t. 2. Ugyanitt közli Selepchény
primás nyilatkozatát, melyet püspök-társai
s másokkal tartott tanácskozás után a ma-
gyar hivekhez intézett, s melyben a többi
között ez foglaltatik: „Nos Dei nomine
invocato et praehabito ea meliori forma, qua
per temporis el loci difficultatem licuit, di-
ligenti examine et deliberatione matura cum VV.
FF. Coepiscopis nostris, Abbatibus, Prae-
positis Capitulis aliisque compluribus Theo-
logiae Professoribus et SS. Canonum scientia
praestantibus viris, praefatas quatuor propo-
sitiones configimus et proscribimus, et uni-
versis istius Regni Christi fidelibus interdici-
mus ac prohibemus, ne eas legere vel tenere,
multo minus docere audeant, donec super eis
prodierit infallibile Apostolicae Sedis oraculum,
ad quam solam divino immutabili privilegio
spectat de controversiis fidei iudicare, cui pro-
pterea has nostras litteras, declarationes et
decreta humillime submittimus“.

Nem is késett a Szentszék eme tété-
leket többször kárhoztatni, mint ez az „Au-
ctorem fidei“ Bullának eme szavaiból kitü-
nik: „Quamobrem quae acta conventus Galli-
licani, mox ut prodierunt, praedecessor

noster Ven. Innocentius XI. per litteras in forma Brevis die 11. Aprilis an. 1682., post autem expressius Alexander VIII. Const. „Inter multiplices“ die 4. Aug. an. 1690. pro apostolici sui muneris ratione improbarunt, resciderunt, nulla et irrita declararunt, multo fortius exigit a nobis pastoralis sollicitudo recentem horum factam in synodo tot vitiis affectam adoptionem velut temerariam, scandalosam ac praesertim post praedecessorum nostrorum decreta, huic Apostolicae Sedi summopere iniuriosam reprobare ac damnare, prout eam praesenti hac nostra Constitutione reprobamus ac damnamus, ac pro reprobata et damnata haberi volumus“. Miértis a Declaratio szerzői 1693-ban így írják XII. Ince pápához: „Profitemur et declaramus nos vehementer quidem et supra id quod dici potest ex animo dolere de rebus gestis in Comitii praedictis, quae Sanctitati Vestrae et suis praedecessoribus displicuerint summopere; ac proinde quidquid in circa ipsis Comitii Ecclesiasticam potestatem et Pontificiam auctoritatem decretum censi potuit, pro non decreto habemus et habendum esse declaramus“. XIV. Lajos is visszavonta ama parancsot, mely szerint ama Declaratiót Franciaország nyilvános oskolái- és akademiáiban elő kellett adni (Lettere del Card. Litta p.

21.); végre maga Bossuet is azt mondta: „menjen tehát a Declaratio a hová tetszik!“ (Ugyanott p. 22.)

Mindezekből kitünik, hogy a pápa csatlakozhatlanságának tana a vatikáni zsinat előtt sem volt pusztá vélemény, melyről kiki azt tarthatta, a mi tetszik; mert 1-ször az: „Auctorem fidei“ bullát hallgatagon az egész Egyház helybenhagyta; 2-szor azon tanokat melyeket a Szentszék kárhoztatott, soha sem tartotta egy katolikus sem pusztá véleményeknek, s egy theologust sem lehet találni, ki valamely a Szentszék által kárhoztatott tételt, mert volna védelmezni; már pedig a Szentszék kárhoztatván a Gallicanusok négy tételét, kárhoztatta ama tant is, mely szerint a pápa hibázhat még akkor is, ha ex cathedra szól.

Hogy az új szövetség főpapja a csatlakozhatlanság adományával van felruházva, azon korántsem fog csodálkozni az, ki megfontolja, hogy az ó-szövetségben, mely csak árnyéka volt az ujnak, a főpapok különféle természetfölötti adományokkal, p. o. jósolási tehetséggel voltak felruházva. Erről tanuskodik Flavius József Antiq. l. 3. c. 8. n. 9., továbbá Sz. János Evangelista (11., 49—51.) midőn Kaifás jósolását kétszer is avval okadatolja, hogy azon évben főpap volt. Külön-

ben a pápa csalatkozhatlansága nemcsak nem hallatlan dolog, hanem kinyilatkoztatott igazság, melynél világosabban kevés igazságot lehet a Szentírás és hagyományból bebizonyítani, mint ezt Isten segélyével azonnal látni fogjuk.

I. FEJEZET.

A r. pápa midőn *ex cathedra* szól, vagy is midőn mint az összes keresztények atyja és tanítója valamely hit vagy erkölcsbeli tanról legfelsőbb apostoli tekintélyével elhatározza, hogy azt minden keresztény kétségkívül igaznak tartani köteles, a Sz. Péter személyében neki megígért isteni segély következtében csalatkozhatlan; miértis a r. pápának eme határozatai megmásíthatlanok önmaguktól s nem az Egyház beleegyezése miatt. (R. Pontifex cum *ex cathedra loquitur*, idest cum omnium Christianorum patris et doctoris munere fungens pro suprema sua Apostolica auctoritate doctrinam de fide vel moribus ab universa Ecclesia tenendam definit, per assistentiam divinam ipsi in B. Petro promissam, infallibilis est; ideoque eiusmodi R. Pontificis definitiones ex sese, non autem ex consensu Ecclesiae irreformabiles sunt.)

Tételünkben kiki megértheti, mit jelent

ex cathedra szólni. Ez a pápai csalatkozhatlanság egyik főtétele; a másik az, hogy határozatát valamely hit vagy erkölcsbeli dolgról hozza. Lássuk mindkettőt közelebbről. Abban, hogy mi különbséget teszünk a között *ex cathedra* szól-e a pápa vagy nem, nincs semmi ostobaság; mert hisz nem különböztetjük meg a *személyeket*, hanem csupán ugyanazon személy *működéseit*. Hasonló különböztetéssel élünk akkor is, midőn a püspökökről beszélünk; ha p. azt mondjuk valamelyik püspökről, hogy étkezik, növényteni munkán dolgozik, vagy pásztor-levelet ír hiveihez; az első esetben mint ember működik (*fungitur*), a másikkban mint magán-tudós, a harmadikban mint püspök: ime három különféle működése ugyanazon személynek! Így a pápa is írhat hittani könyveket mint magán-tudós; írhat az egész világ hiveihez is a nélkül, hogy élne legfelsőbb apostoli tekintélyével, vagyis *a nélkül, hogy követelné, miszerint azt a mit mond mindenki higye*; vagy ellenkezőleg írhat használván egyszersmind legfelsőbb apostoli tekintélyét, melynek mindenki köteles magát alávetni. Az elsőbb esetekben vagyis midőn nem szól *ex cathedra*, hibázhat; az utolsó esetben, midőn t. i. *ex cathedra* szól, nem hibázhat.

De honnan tudjuk meg, *ex cathedra* szól-e a pápa vagy nem? Vagy oly szavakat hasz-

nál, melyek minden kétséget eloszlatnak vagy nem. Az első esetben bizonyos, hogy ex cathedra oktat; a másokban különféle körülményekből lehet ítéletet hozni. Különben *valahányszor kétes, ex cathedra beszélt-e a pápa vagy nem, ki sem tartozik hinni a mit mond.*

Midőn azt állítjuk, hogy az ex cathedra szóló pápa a hit és erkölcsbeli dolgokban csalatkozhatlan, oly igazságokat értünk, melyek a hit letéteményéhez (depositum) tartoznak. Az ezt képező igazságok ugyanis vagy elméletiek, mint p. o. egy Isten van, mindent az Isten teremtett, Krisztus Urunk megváltotta a világot stb.; vagy gyakorlatiak, mint p. az Istent mindenek fölött szeretnünk kell, szüleinket tisztelni tartozunk, lopni nem szabad stb. Az elsőket *hitbeli*, az utóbbiakat *erkölcsi* igazságoknak mondjuk; mivel azokból azt tanuljuk, mit kell hinnünk, az utóbbiakból pedig mit kell cselekednünk. Midőn az Egyházat csalatkozhatlannak mondjuk, akkor is hozzá teszszük a hit és erkölcs dolgaiban; tehát *a pápát ugyanabban állítjuk csalatkozhatlannak, a miben az Egyházat.*

Tételünket először a szentírásból, azután a hagyományból bizonyítjuk be. Érveink a következők!

1-ször Krisztus Urunk Math. 16. 17. seq. igy szól sz. Péterhez: „Beatus es Simon

Barjona . . . et ego dico tibi, quia tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae inferi non praevalent adversus eam“. Mely szavakból kétféleképen okoskodhatunk: a) Tehát Sz. Péteren és utódain mint alapon nyugszik az egyház, t. i. a hivek gyülekezete; ámde az Egyházat annyiban képezi eme gyülekezet, a mennyiben hisz: tehát Sz. Péteren és utódain nyugszik a mennyiben hisz. Tehát Sz. Pétertől és utódaitól függ mit higyen az egyház, t. i. tőlük függ s rajtuk mint alapon nyugszik az Egyház hite. b) A pokol kapui erőt vennének az Egyházon, ha erőt vennének alapján; ámde nem vehetnek erőt az Egyházon: tehát nem vehetnek erőt annak alapján sem. A föltétel, vagyis, hogy a pokol kapui erőt vennének az Egyházon, ha erőt vennének annak alapján, világos, ha megfontoljuk ama viszonyt, mely az épület alapja s maga az épület közt van; továbbá abból, a mint az emberek valamely dolog alapjáról beszélni szoktak; végre a Szentírásból, mely az épület erősségét az alap erősségétől szokta függővé tenni. Tehát nehogy erőt vegyenek a pokol kapui az Egyházon, a mi kétségkívül megtörténnék, ha eretnekségbe ejtenék, szükséges, hogy annak alapján se vegyenek erőt.

Bőbeszédűek lehettünk volna emez érvek

kifejtésében, célszerűbbnek tartottuk azonban röviden szólni, annál is inkább, mert oly férfiak számára irunk, kik nem elégszenek meg a fölületes olvasással, hanem az olvasottak fölött mélyen gondolkozni is tudnak. Ide függesztjük a mondottakat latinul is: „Tu es Petrus“ etc. a) Quare S. Petro et eius successoribus innititur tanquam fundam ento Ecclesia i. e. societas fidelium; atqui societas ista Ecclesiam constituit praesertim sub formali ratione credentis h. e. quatenus credit: ergo innititur S. Petro eiusque successoribus formaliter quatenus credit. Itaque a S. Petro eiusque successoribus pendet quid credat Ecclesia s. l. ab ipsis pendet illisque tanquam fundamento innititur ipsa fides Ecclesiae. b) Portae inferi praevalerent adversus Ecclesiam, si praevalerent adversus eius fundamentum; atqui non possunt praevalere adversus Ecclesiam: ergo neque adversus eius fundamentum. Maior patet ex consideratione relationis inter fundamentum et aedificium illi superstructum, ex modo loquendi hominum communi de fundamento alicujus rei, ex Scripturis SS. ubi firmitas aedificii a firmitate fundamenti solet desumi. Itaque ne portae inferi praevaleant adversus Ecclesiam, quod profecto accideret si illam inducerent in haeresim, necesse est quoque, ut

nunquam praevaleant adversus eius fundamentum.

2-szor Sz. Hormisda pápa formuláját a keletiek aláírták s az egész Egyház helyben hagyta; ez csaknem egészen azonos ama libellussal vagy formulával, melyet a 8-ik egyetemes zsinat atyái aláírtak s mely így hangzik: „Prima salus est rectae fidei regulam custodire, deinde a patrum constitutionibus nullatenus deflectere; unum ad fidem pertinet, alterum ad bonos mores. Praetermitti non potest sententia Jesu Christi dicentis: Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam; quod effectus probavit, quia in Sede Apostolica semper Catholica religio est immaculata conservata. Ab huius ergo Sedis fide atque doctrina separari minime cupientes, et Patrum praecipue SS. Sedis Apostolicae Praesulum constitutiones in omnibus sequentes, anathematizamus omnes haereses simul cum Iconomachis Tota mente amplectimur quae Sacra Sedes de patriarcha nostro Ignatio decrevit, ut in communionem illius Sedis esse mereamur, in qua est integrum et verae religionis fundamentum, Illorum nomina qui ab ea sunt separati, inter sacra mysteria non recitamus. Hanc autem professionem ego ille Episcopus manu propria scripsi et tibi Hadriano Sum-

mo Pontifici et Papae Universali per legatos tuos Donatum, Stephanum et Marinum obtuli, mense illo, die illa, indictione illa.“ (Conc. occ. 8. s. 1.)

A nagy tudmányu Gallicanusok erre azt mondják, hisz itt nem a pápáról, hanem az Apostoli Székről van szó; aztán csupán azon *tény* mondatik ki, hogy az Apostoli Szék a hit igazságait mindig szeplőtelenül megőrizte s nem tagadtatik a *lehetőség*, hogy hibába essék. Ennél nagyobb ostobaság kevés fordul elő azon ellenvetések között, melyekkel a hittanban találkozhatni. Kezdjük válaszunkat az ellenvetés második részénél. A tudós Gallicánusok szerint itt csupán tényről van szó s nem lehetetlenségéről; szerintünk szó van mindkettőről. A formula ugyan is ezt mondja: „praetermitti non potest sententia Jesu Christi dicentis: Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam“, mely szavak igazságát bizonyítja az eredmény: „quod effectus probavit, quia“ etc. Tehát az, hogy az Apostoli Szék a hit igazságokat mindig szeplőtlenül megőrizte, Krisztus Urunk eme szavai folytán történt: „Tu es Petrus“ etc.; ámde ezen szavak örök időre szólnak: tehát a mi azok folytán eddig történt, örök időig fog történni.

A mi az ellenvetés első részét illeti,

azt így cáfoljuk meg: 1-ször Politikai téren a Szent Szék alatt újabb időben a pápai kormányt szokás érteni, mely a pápa helybenhagyásával s az ő nevében működik; hasonlólag mondjuk p. o. a bécsi cabinet. Egyházi téren pedig minden időben, még a jelenben is az Apostoli vagy Szent Szék alatt közönségesen a pápát szokás érteni, avagy mint értünk, midőn p. o. mondjuk: ezen Bibornok a Szent Szék követe a vatikani zsinaton, vagy a Szent Szék Magyarhont fölmentette a szombati megtartóztatástól, a Szent Szék ezt vagy azt kiközösítette, ezen vagy azon tételt, mely a Syllabusban foglaltatik kárhoztatá a Szent Szék stb. stb. Néha azonban a Szent Szék nevezet alatt valamely egyházi hatóságot is értünk, a mennyiben ez a pápa helybenhagyásával s az ő nevében tesz valamit; miért is, ha ilyen hatóság hibázhatlan lenne, sokkal inkább hibázhatlan a pápa, kinek *nevében* működik. — Midőn tehát az Egyház tanítja, hogy a Szent Szék hibázhatlan, vagy magát a pápát érti, vagy legföljebb valamely hatóságot, mely a pápa nevében tesz valamit; ámde mindkét esetben hibázhatlannak kell lennie a pápának. 2-szor A formula szerint azért hibázhatlan az Apostoli Szék, mivel Krisztus Urunk ezeket mondá: „Tu es Petrus“ stb. ámde ezen szavakat nem

intézte Krisztus Urunk Sz. Péter tanácsadóihoz vagy faszékéhez, sem a római egyház-megyéhez, mely akkor még nem is létezett: miértis, ha ezen szavakból valakinek, akkor Sz. Péter s utódainak hibázhatlansága következik. 3-szor Annak bizonyságául, hogy a régiék ezen két kifejezést: római pápa, Szent Szék — föl-váltva használták, álljanak itt sz. Jeromos e szavai: „Ego... *Betitudini tuae* idest *cathedrae Petri* communionem consocior“ (ep. 15. n. 2.); vagy Dam. Sz. Péter e mondata: „Vos II. Sándor pápa.) Apostolica Sedes, vos R. estis Ecclesia“. (oper. 20. c. 1.) „Hac quidem infallibilitas) huius praerogativa *Sedis* — írja (Sz. Bernard II. In cepápához — Cui enim aliquando dictum est: „Ego pro te rogavi *Petre*, ut non deficiat fides tua?“ (ep. 190. seu tract. cont. quae dam cap. error. Abaelardi ad Inno. II. Praef.)

De folytassuk a pápai csalatkozhatlanságot bizonyító érveinket:

3-szor. Az I. Lyoni egyetemes zsinat ezeket mondja: „Pro humani redemptione generis de summis coelorum ad ima mundi descendens et mortem tandem subiens temporalem Dei Filius Jesus Christus, ne gregem sui pretio sanguinis redemptum ascensurus post resurrectionem ad Patrem absque pastore desereret, insius curam B. Petro Apostolo, ut *suae stabilitate fidei caeteros in Christi religione firma-*

ret, corumque mentes ad salutis opera suae accenderet devotionis ardore, commisit“—mely, szavak az Egyházi jogba is átültetvék Cap. Pro Humani de Homicid. in VI. Tehát a zsinat szerint Krisztus Urunk föltámadása után azért bizta Sz. Péterre s utódaíra bárányait és juhait: „ut suae stabilitate fidei. caeteros in Christi religione firmaret.“

4-szer. Az „auctorem fidei“ bullában ez foglaltatik: „Multo fortius exigit a nobis pastoralis sollicitudo recentem horum (t. i. a négy Gallicanus tételnek) factam in synodo tot vitiis affectam adoptionem, velut temerariam, scandalosam ac praesertim post praedecessorum nostrorum decreta, huic Apostolice Sedi summopere iniuriosam reprobare ac damnare“. Pedig ezen bullát az egész egyház elfogadta.

5-ször. A hittudósok állításait minden időben a pápák által elvetett tételek kárhóztatásából is bizonyították; ámde ezen bizonyítás helytelen lenne, ha a pápák hibázhatnának a hit és erkölcs dolgaiban, s épen ezért föltételezi a pápák hibázhatlanságát: tehát a hittudósok vagyis Theologusok minden időben föltételezték a pápák hibázhatlanságát a hit és erkölcs dolgaiban.

6-szor. Lássuk már a Sz. Atyák tanitmányát s pedig először midőn Krisztus Urunk szavait Mát. 16. 17. s köv. értelmezik:

Origenes (in Math. 16.): „Manifestum

est, esti non exprimatur, quod nec adversus Petrum nec adversus Ecclesiam portae praevalere poterunt inferorum; nam si praevalerent adversus petram in qua Ecclesia fundata erat, contra Ecclesiam etiam praevalerent“.

S. Gregorius (ep. ad S. Eulog. Patr. Alex.): „Quis enim nescit S. Ecclesiam in Apostolorum principis soliditate firmatam, qui firmitatem mentis traxit in nomine, ut Petrus a petra vocaretur?“

Asterius Amasenus (Hom. in SS. Apost. princ. n. 4.) assertit S. Petrum ceu „grandem ac durum lapidem effectum, Ecclesiarum stabilem inflexamque firmitatem evasisse“.

S. Augustinus (in Ps. cont. part. Don.) de Sede Petri scribit: „Ipsa est petra, quam non vincunt superbae inferorum portae“.

S. Simplicius (ep. 4. ad Zen. Aug.): „Perstat enim in sucessoribus suis haec et eadem Apostolicae norma doctrinae . . . cui Dominus . . . se usque ad finem saeculi minime defuturum, cui portas inferi nunquam praevalituras esse promisit“.

S. Gelasius I. (ep. 14. ad Acacium): affirmat S. Petrum qui Romae requiescit, Romanae Sedi „praestitisse, ut a portis inferni nunquam pro Domini promissione vincatur“.

V. ö. S. Ambros. de Incarn. c. 5. n. 34., Chrysostom. serm. 49., Hieronym. in ep.

15. al. 57. ad Dom. de nom. hyp., S. Leo serm. 3. al. 2. c. 17. tum serm. 5. al. 4. c. 4. stb.

7-szer. A Szent Atyák szerint a római mai pápa „petra fidei“, mint Sz. Jeromos tanítja (ep. 57. ad. Dom.); „columna fidei“, mint Sergius cyprusi érsek állítja (in ep. lecta in Conc. Later. sub. Mart. I.); „basis fidei immobilis“, mint Aranyszáju Sz. János nevezi őt (Hom. in Ps. 50.); „fons vere illimis ac sincerus verae fidei“, mint Fülöp Legatus állítja (in Conc. Eph.); az, kiben „Petrus fidei columna et fundamentum semper vivit et iudicium exercet“, mint az *ephezusi egyetemes zsinat* bizonyítja; az a ki által Sz. Péter „semper praestat quaerentibus fidei veritatem“, mint Chrysol. Sz. Péter (ep. ad Eutich.) tanuskodik; „caput fidei, ex quo membrorum status integer manet“, mint nagy Gergely mondja (ep. 37. l. 13.) V. ö. S. Chrys. Hom. de debitore decemmil. talent., Auctor serm. 1. in Pent. inter opera Chrysost. stb.

8-szor. A Szent Atyák tanítják, hogy mindenkinek ugyanazt kell hinnie amit a római pápa hisz, s hogy ez elkerülhetetlenül szükséges föltétel arra, hogy valaki katholicus lehessen, s annak mondathassék:

S. Irenaeus (l. Cont. Haer. c. 3.): „Maximae et antiquissimae et omnibus co-

gnitae, a gloriosissimis duobus Apostolis Petro et Paulo Romae fundatae et constitutae Ecclesiae eam quam habet ab Apostolis traditionem et annuntiatam hominibus fidem, per sucessionem Episcoporum venientem usque ad nos, indicantes confundimus omnes eos, qui quoquo modo vel per sui placentiam malam vel vanam gloriam vel per caecitatem et malam sententiam, praeterquam oportet, colligunt. Ad hanc enim Ecclesiam propter potentiolem principalitatem necesse est omnem convenire Ecclesiam hoc est eos, qui sunt undique, fideles.“

S. Ambrosius (l. 1. de Poen. c. 7.): „Non habent Petri haereditatem, qui Petri fidem non habent, quam impia divisione discerpunt.“ Idem (serm. de obit. Satyri l. 1. n. 47.) testatur de suo fratre S. Satyro: „Advocavit ad se Episcopum, nec ullam veram putavit, nisi verae fidei gratiam, percunctatusque ex eo est, utrum cum Episcopis Catholicis hoc est cum R. Sede conveniret.“ Et in Ps. 50. n. 30. ait: „Ipse est Petrus, cui dixit Christus: Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam. *Ubi ergo Petrus, ibi Ecclesia*“.

S. Damasus (ep. quam dedit Paul. Antioch.) fidem seu fidei confessionem ad eum misit, cui assentiri ac subscribere deberent,

quicumque vellent „Ecclesiae copulari idest nobis per te voluerint sociari.“

S. Optatus Milev. (l. 7. con. Parmen. c. 3.) dicit unicam et singularem cathedram Episcopalem in tota Ecclesia esse, eamque idcirco Petro fuisse collatam, ut „in ea cathedra unitas ab omnibus servaretur, ut iam schismaticus et peccator esset, qui contra singularem cathedram alteram collocaret.“

Sz. Jeromos ama nevezetes kérdésben van-e az Istenben három hypostasis, ekkép ír Damasus pápához (ep. 15. n. 2.): „*Ego nullum primum, nisi Christum sequens, Beatitudini tuae idest cathedrae Petri communionem conso-cior.*“ S miért? Mivel: „*Super illam petram aedificatam Ecclesiam scio idest super illius cathedrae doctrinam fidei. Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est . . . Si quis in Noe arca non fuerit, peribit regnante diluvio. Non novi Vitalem, Meletium respuo ignoro Paulinum. Quicumque tecum non colligit, spargit, hoc est qui Christi non est, Antichristi esi.*“ Végre fölállítva a három hypostasis kérdését, választ kér Damasustól s hogy egyszersmind tudassa vele, kivel lépjen ama három közül közösségbe. *In tres partes scissa Ecclesia (írja ugyanazon ügyben ep. 16. n. 2.) ad se rapere me festinat; monachorum circa manentium antiqua in me surgit aucto-*

ritas. Ego interim calamito: si quis cathedrae Petri iungitur, meus est. Meletius, Vitalis, Paulinus tibi haerere se dicunt . . . Obtestor Beatitudinem tuam, ut mihi litteris tuis apud quem in Syria debeam communicare, significes.“

Ugyanazon Sz. Tudor (l. 1. in Ruf. n. 4.) a kath. hit ismervéül azt állitja föl, hogy római legyen: „Fidem suam quam vocat? Eamne qua R. pollet Ecclesia, an illam quae in Originis voluminibus continetur? Si Romanam responderit? ergo Catholici sumus.“

Pelagius haereticus in Professione fidei ad Innocentium I. missa: „Haec est fides Papa Beatissime, . . . in qua si minus perite aut parum exacte aliquid forte positum est, emendari cupimus a te, qui Petri fidem et sedem tenes. Sin autem haec nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicumque me maculare voluerit, se imperitum vel malevolum vel etiam non catholicum, non me haereticum comprobabit.“

Paulinus Diaconus Mediolanensis (in libel. ad Papam Zosim. cont. Cael.): „Ut cum me diceret (Caelestius) posse ex his quae illi obiecta sunt, haereticum approbari, S. repletus Spiritu, apostolica auctoritate respuisti insanientis et calumniantis verba, huiusmodi proferendo sentiam, qua ipse catholicus approbarer . . . cui non sufficit ista sententia?

Quis hanc tam salubrem, tam piam respueret alius, nisi a fide devius est?“

V. Beda (Homil. in fest. B. Petri): „Petrus qui Christum vera fide confessus vero est amore secutus, specialiter claves regni coelorum et principatum potestatis iudiciariae accepit, ut omnes per orbem credentes intelligant, quia quicumque ab unitate fidei vel societatis illius quolibet modo seipsos segregant, tales nec peccatorum vinculis absolvi, nec ianuam possint regni coelestis ingredi.“

Hadrianus I. (ep. ad Galliae et Hispaniarum Episcopos): „Qui se a B. Petri fidei communione dissociant, relicta (heu miseri!) inviolabilis petrae inconcussa firmiate, super lubrica et arenosa ruralia perfidiae domum fabricare festiant.“

S. Tharadius Patriarcha Cpolititanus in Conc. oec. 7. ad verba Legatorum: „Dicat nobis SS. Tharadius Patriarcha regiae civitatis, si consentit litteris SS. Papae senioris Romae Hadriani, an non?“ respondit: „Apostolus cum Romanis scriberet approbans studium sinceræ fidei eorum ait: Fides vestra annuntiatur in universo mundo. Hoc testimonium sequi necessarium est, et inconsulto agit qui huic conatur resistere.“

Sz. Hippolyt áldozárról, ki Antiochiában vértanuságot szenvedett, ez áll a Mar-

tyrologiumban : „Hic rogatus a suis, quaenam secta verior esset, execratus dogma Novati eam fidem dicens esse servandam, quam Petri cathedra custodiret, iugulum peaeuit.“

V. ö. Tertullianus De Praescript. c. 36., Cyprianus ep. 55. 70. 73. 65. 52. etc., Hieron ep. 63. ad Theoqhyl. n. 2., Pelagius apud August. 1. de Gratia Christi c. 43. stb.

9-szer. A szent Atyák a pápát egyenesen hibázhatlannak állítják :

I. Sz. Lucius (Litt. ad Episcopos Gallicae et Hispaniae) a hibázhatlanság bebizonyítására idézi a Szentirást Luk. 22. 31. s köv. hol ezen szavak is előfordulnak : „ut non deficiat fides tua.“ Így tesz

I. Sz. Felix (ep. 3. ad Benignum) és Sz. Márk pápa (ep. ad Athanas.) is.

Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus (ep. synodica ad Leon. Pap. t. 3. Conc. col. 314.): „Vestra fraternitas . . . opportunis sermonibus et ipsis quoque verbis nos confirmet informetque, quo vestris legibus vestraque suffulti doctrina in hac fide stabiles, simplices et *ab omni defectu immunes* persistamus; et universum denique rationabilem nostrum gregem summi pastoris nomine et unctione insignitum intraque ecclesisticae caulae septa constitutum, manifesta divinae

illius et Apostolicae spiritualis doctrinae fistula, ebuccinatione, vocibusque divinis inspirati in unum congregemus.“

Episcopi provinciae Tarraconensis (ep. ad Hilarium S. Pont.): „Proinde nos Deum in vobis primitus adorantes, cui sine querela servitis, ad fidem recurrimus Apostolico ore laudatam, inde responsa quaerentes, *unde nihil errore*, nihil praesumptione, sed Pontificali totum deliberatione praecipitur.“

Pelagius III. Istriae Episcopus monens: „Nostis — inquit — in Evangelio Dominum proclamantem: Simon, Simon etc. Satanus expetivit vos etc. Considerate carissimi, quia veritas mentiri non potuit, nec fides Petri in aeternum quassari poterit vel mutari.“

S. Agatho (in ep. ad Constantinum, Heraclium et Tiberium Augustos, lecta in act. 4. Concilii oecum. 6): „Quae (Ecclesia Romana) per Dei omnipotentis gratiam a tramita apostolicae traditionis nunquam errasse probabitur, nec haereticis novitatibus depravata succubuit; sed ut ab exordio fidei Christianae percepit ab auctoribus suis Apostolorum Christi principibus, illibata fine tenus permanet, secundum ipsius Domini Salvatoris divinam pollicitationem, quam suorum discipulorum principi in SS. Evangeliiis fatus est: „Petre, Petre, — inquit — ecce Sa-

tan expetivit, ut cribraret vos, sicut qui cribrat triticum, ego autem pro te rogavi, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos.“ Consideret itaque vestra tranquilla clementia, quoniam Dominus et Salvator, cuius fides est, qui fidem Petri non defecturam promisit, confirmare eum fratres suos admonuit.“ Hogy a sz. főpap azért mondja a római Egyházat hibázhatlannak, mert hibázhatlan a pápa, kitet- szik 1) abból, hogy a r. Egyházat Krisztus Urunk eme szavai folytán állítja hibázhatlannak: „Simon, Simon ecce Satanas“ etc; már pedig e szavakat Krisztus Urunk nem a r. Egyházhoz, mely akkor még nem is létezett, hanem Sz. Péterhez intézte; 2) abból mivel nemcsak a r. Egyházzól állítja: „illibata fine tenus permanet“, hanem egy- szersmind sz. Péter s következőképen itódaí- nak hitéről is: „qui fidem Petri non defec- turam promisit.“

Anselmus Havelburgensis Episcopus [ez II. Lothar császár által Konstantinápolyba küldetett s a józanabb görög püspökök által fölszólíttatván, a latinok és görögök közti vitás kérdésekről a nicomediai Érsekkel nyilvánosan vitatkozott.] (in suo opere in forma dialogi scripto) haec dicit cum Nichete Archiepiscopo Nicomediensi disputans: „Ad hoc

etiam S. R. Ecclesia prae caeteris a Domino praelecta speciali privilegio ab ipso donata est et beatificata et quasi quadam prerogativa omnibus Ecclesiis praeminet et iure divino antecellit. Aliis namque diversis in temporibus variis haeresibus occupatis et in fide catholica nutantibus, illa supra petram fundata et soliditata semper mansit inconcussa nullis falsis et sophisticis haereticorum argumentis a simplicitate fidei avelli potuit; quia scuto divinae sapientiae, Domino largiente, contra dolosas quaestiones semper munita fuit Unde et Dominus sciens alias Ecclesias haeretica impulsione nimium vexandas, et R. Ecclesiam quam ipse supra petram fundaverat, numquam in fide debilitandam, dixit Petro: Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos; acsi aperte ei dicat: Tu qui hanc gratiam accepisti, ut aliis in fide naufragantibus, semper in fide immobilis et constans permanes, alios vacillantes confirma et corrige et tanquam omnium provisor et doctor et pater et magister, omnium curam et sollicitudinem gere.“

S. Bernardus (ep. 190. seu Tract. contra quaedam capitula errorum Abaelardi ad Innoc. II. Praef. edit. Mabill t. 1. col. 649.): „Dignum namque arbitror ibi potissimum

resarciri damna fidei, ubi non potest fides sentire defectum. Haec quidem huius prae-rogativa Sedis. Cui enim aliquando dictum est: Ego pro te rogavi Petre, ut non deficiat fides tua? Ergo quod sequitur a Petri successore exigitur: et tu aliquando conversus confirma fratres tuos.“

V. ö. Hieron. l. 2. in Ruf. 12., Bacchiarius ap. Mur. t. 2. anecdot. lat., Vetus-tissimum Sacramentarium S. Leonis in Praefatione Missae IX. diei natalis SS. Petri et Pauli., Joannes VIII. ep. ad Lambert. comit., Gelasius ep. 8. ad Imper. Anast. stb.

10-szer. Ha igaz, hogy az Egyház mindig hitte a pápák hibázhatlanságát, miután eme tan nem csupán elméleti, hanem nagyon is vág a gyakorlatba, az egyházi történelemben több oly tényre kell bukkannunk, melyek eme tanak és meggyőződésnek kifolyásai; s valóban az egyházi történelem tanúsága szerint a legrégebb időktől fogva szokás volt az Egyházban a kit dolgaiban különféle kérdéseket intézni a pápákhoz, kiknek válaszeit s határozatait minden katolikus megmáshatlanoknak (irreformabilia) tartotta. E ketős tényről bizonyosságot tesznek a következő Atyák és írók:

S. Innocentius I. ad Patres Concilii Milevitani: „Diligenter ergo et congrue Apo-

stolici consulitis honoris arcana — honoris inquam illius quem praeter illa quae sunt extrinsecus, sollicitudo manet omnium Ecclesiarum — super anxiis rebus, *quae sit tenenda sententia*; antiquae s. l. regulae formam secuti, quam toto semper orbe mecum nostis esse servatam. Verum haec missa facio neque enim hoc vestram credo latere prudentiam; quid enim actione firmastis, nisi scientes, quod per omnes provincias de Apostolico fonte petentibus responsa semper emanent? Praeterea quoties fidei ratio ventilatur, arbitror omnes fratres et Coepiscopos nostros non nisi ad Petrum i. e. sui nominis et honoris auctorem referre debere, veluti nunc retulit vestra dilectio, quod per totum mundum possit omnibus Ecclesiis in communi prodesse.“

S. Augustinus (l. 1. adv. Julianum): „*Quid adhuc quaeris examen quod iam factum est apud Apostolicam Sedem?*“

Idem S. Doctor (l. 2. ad Bonif. contra duas epist. Pelag. c. 3.) dicit: litteris Innocentii „*de hac re dubiatio tota sublata est*“.

Idem (serm. 13. n. 10.) de causa Pelagiana a Pontifice damnata scribit: „*Jam enim duo Concilia missa sunt ad Sedem Apostolicam, unde etiam rescripta venerunt, causa finita est, utinam aliquando finiatur error!*“

Theodoretus (ep. ad Leonem, inter epistolas Leonis) refert de S. Paulo, quod tamen etsi esset „proeco veritatis et tuba Spiritus Sancti“, in prima tamen illa de legalibus controversia, ut nobis exemplum relinqueret, „ad magnum Petrum se contulit, ut *uis qui Antiochiae de legali conversatione ambigebant*, explicationem ab ipso referret“.

Stephanus Larissae Episcopus (in libello Bonifacio II. Pontifici ac R. Synodo oblato): „Auctoritas — inquit — Sedis Apostolicae, quae ad Deo Salvatore nostro summo Apostolorum data est, sanctarum Ecclesiarum privilegiis antecellit, *in cuius confessione omnes requiescunt Ecclesiae*“.

S. Gregorius M. (ep. 52. l. 4. ad omnes Galliae Episcopos): „Si quam contentionem, quod longe faciat divina potentia, de fidei causa evenire contigerit, aut negotium emerit, cuius vehemens sit fortassis dubietas, et pro sua magnitudine iudicio Sedis Apostolicae indigeat, — examinata diligentius veritate, relatione sua ad nostram studeat perducere notionem, quatenus *a nobis valeat congrua sine dubio sententia terminari*“.

S. Theodorus Studita (ep. 209. l. 2.) de quaestione cultus ss. imaginum: „Quod si hoc minime probet Imperator, deflexitque ut ipse ait, a veritate Nicephorus Antistes,

mittenda est ad Romanum ex utraque parte legatio, et *inde fidei accipienda certitudo*“.

Miután a Gallicanusok mindig a nagy tudományi Dupanloup, Hefele s Kettlerrel állanak elő, szabadjon nekünk is három a hit dolgaiban igen tudós szent életü férfira hivatkoznunk t. i. Aquioni Sz. Tamás, Sz. Bonaventura és Sz. Alphonsusra.

„Cum ratione pietatis et honestatis dicat S. Pontifex hanc regulam confirmasse (Sz. Ferenc rendjének szabályait érti), impii sunt qui a sede Apostolica discordantes regulam istam dicunt servari non posse et per consequens aliquid impium continere. Tales haeretici sunt et schismatici, ut patet in Decretis. (Dist. 22. c. omnes.) Item in Deuteronomio (c. 17.): „sequeris sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram vel sinistram; qui autem superbierit nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, ex decreto iudicis, morietur homo ille“. S. Bonav. Expos. Regul. in Prol. seu Confirm. Reg. t. 7.

„Ad illius ergo auctoritatem pertinet editio symboli, ad cuius auctoritatem pertinet finaliter determinare ea quae sunt fidei, ut ab omnibus inconcussa fide teneantur. Hoc

autem pertinet ad auctoritatem S. Pontificis, ad quem maiores vel difficiliore Ecclesiae quaestiones referuntur, ut dicitur in Decretalibus (extra de Baptismo, c. Maiores). Unde et Dominus (Luc. 22. 33.) Petro dicit, quem S. Pontificem constituit: „Ego pro te rogavi Petre, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos.“ Et huius ratio est, quia una fides decet esse totius Ecclesiae secundum illud (1. Cor. 1. 10). „Idipsum dicatis omnes, et non sint in vobis schismata“; quod servari non potest, nisi quaestio fidei exorta determinetur per eum qui toti Ecclesiae praeest, ut sic eius sententia a tota Ecclesia firmiter teneatur. Et ideo ad solam auctoritatem S. Pontificis pertinet nova editio symboli, sicut et omnia alia quae pertinent ad totam Ecclesiam, ut congregare synodum generalem et alia huiusmodi.“ S. Thom. 2. 2. q. 1. a. 10.

Sz. Alphonsus a pápa csalatkozhatlan-ságáról egész értekezést irt, melyben ezen tételt védelmezi: „Quarta vero *communis* sententia, cui nos subscribimus, est, quod licet R. Pontifex quatenus particularis persona sive privatus doctor possit errare (sicut etiam est fallibilis in quaestionibus mere facti quae ex hominum testimoniis praecipue pendent); cum tamen Papa loquitur tanquam doctor universalis definiens

ex cathedra, nempe ex potestate suprema tradita Petro docendi Ecclesiam, tunc dicimus ipsum in controversiis fidei et morum decernendis omnino infallibilem esse.“ Theol. Mor. 1. 1. tract. 2. de leg.

II. FEJEZET.

A III. konstantinápolyi zsinat határozata oly értelemben, mely kárhoztatja Honoriuszt, mint eretneket, nem mondható egyetemes zsinat határozatának.

Csak egy valamirevaló nehézség hozható föl a pápai családkozhatlanság ellen, t. i. Honoriusznak a 6. egyetemes zsinaton kárhoztatása. Azonban, hogy eme nehézség valamit érjen, e hármat kellene bebizonyítani:

1-ször hogy a 6-ik zsinat okmányai nincsenek meghamisítva;

2-szor hogy Honorius ezen zsinaton mint eretnek volt kárhoztatva;

3-szor hogy az eretnekséget ex cathedra tanította.

Ámde az elsőt nem oly könnyű bebizonyítani, mert több s pedig nem megvetendő érv hozható föl a meghamisítás mellett; a harmadikat se tudom hogyan lehet megmutatni. Különben tegyük föl, hogy az okmányok hitelesek s Honorius ex cathedra

irta leveleit, — annyi bizonyos, hogy a III. konstantinápolyi zsinat határozata oly értelemben, melyben kárhoztatja Honorium mint eretneket, nem mondható egyetemes, hanem csupán részletes zsinat határozatának; a részletes zsinatok pedig hibázhatnak.

Tételünket így bizonyítjuk be:

1-ször. Honorius leveleiben nem foglaltatik semmi olyan, a miért őt mint eretneket lehetne kárhoztatni, mert *a két akaratot illetőleg* mondja ugyan, hogy Krisztusban egy akarat van, hanem ezt Krisztus Urunkról, mint emberről állítja; azt akarja, t. i. mondani, hogy Krisztus Urunkban mint emberben nincs két akarat vagy kívánság, mint bennünk, melyek közül az egyik az égiek után tör, a másik pedig ennek ellenmondva s evvel ellenkezve a földiek után indul. Mi ugyanis midőn Istennek szolgálni akarunk, rendkívüli ellenkezést s a véték utáni hajlandóságot érzünk magunkban. Ilyen két egymással ellenkező kívánság, mondja Honorius, Krisztus Urunkban nem volt, mert az emberi természet benne nem volt megrottva úgy mint bennünk az eredeti bűn után. Kitűnik ez Honorius leveleinek mindazon helyeiből, melyekben mondja, hogy Krisztus Urunkban egy akarat volt: „Unde et unam voluntatem fatemur D. N. J. Christi,

quia profecto a divinitate assumpta est nostra natura non culpa; illa profecto quae ante peccatum creata est, non quae post praevaricationem vitiata.“ „Non est itaque assumpta, sicut praefati sumus, a Salvatore vitiata natura, quae repugnaret legi mentis eius, sed venit quaerere et salvare quod perierat, idest vitiatam humani generis naturam. *Nam* lex alia in membris aut voluntas diversa non fuit vel contraria Salvatori, quia supra legem natus est humanae conditionis.“ (Mansi Coll. Conc. t. 11. p. 528.)

A két müködést illetőleg pedig Honorius épen semmit sem dönt el: „non oportet ad dogmata haec ecclesiastica retorquere, quae neque synodales apices super hoc examnantes, neque auctoritates canonicae visae sunt explanasse, ut unam vel duas energias aliquis praesumat Christi Dei praedicare“ (Ibidem p. 538.); hanem csupán azt sürgeti, a mi fölött már akkor sem lehetett kételkedni: „pro una quam quidam dicunt operatione oportet nos unum operatorem Christum Dominum in utrisque naturis veridice confiteri; et pro duabus operationibus, ablato geminae operationis vocabulo, ipsas potius duas naturas i. e. divinitatis et carnis assumptae, in una persona Unigeniti Dei Patris inconfuse, indivise atque inconverti-

biliter nobiscum praedicare propria operantes“ (Ibidem p. 570.), s pedig azért: „ne parvuli aut duarum operationum vocabulo offensi, sectantes Nestorianos nos vesana sapere arbitrentur; aut certe si rursus unam operationem D. N. J. Christi fatendam esse censuerimus, stultam Eutychianistarum attonitis auribus dementia fateri putemur.“ (Ibidem p. 538.)

2-szor. IV. János pápa, Honorius utóda, Constantin császárhoz irt levelében (Mansi p. 683.), aztán Sz. Maximus vértanu Pyrrhusali vitatkozásában tanuskodnak, hogy Honorius leveleiben mi eretnekséget sem tanított; pedig ezek mindketten Honorius kortársai voltak. Sőt Sz. Maximus hivatkozik János apát bizonyosságára, aki Honorius titkára volt s ama két levelet irta. Szabadjon nekünk is a sz. vértanuvál kérdezni mélt. Hefele Püspök Urtól mint ama nagy hirre kapott röpirat szerzőjétől: „Quis epistolae illius fide dignus erit interpres? Qui eam ex persona Honorii composuit, et vivit adhuc, inter alia sua bona hoc etiam conspicuus, quod pietatis dogmatibus universum illustravit Occidentem? An Constantinopolitani de corde suo loquentes?“

3-szor. Midőn valamely zsinati határozat nincs a pápa által megerősítve, nem

mondható egyetemes zsinat határozatának ; mert az egyetemes zsinat feje a pápa, ha tehát ő nem egyezik valamely határozatba, az nem egyetemes zsinat határozata. Már pedig a pápák soha sem erősítették meg a III. konstantinápolyi zsinat határozatát oly értelemben, melyben azt elleneink veszik. Ez világos II. Sz. Leónak Constantin császárhoz írt leveléből, melylyel eme zsinat határozatait megerősíti s melyben így ír: „Pariter anathematizamus Theodorum Pharanitanum Episcopum, Cyrum Alexandrinum . . . Necnon et Honorium, qui hanc apostolicam Ecclesiam non conatus est doctrina apostolicae traditionis illustrare, sed profana proditione *maculari immaculatam permisit.* „(Ὁμῶν ἄλλὰ καὶ Ὁνώριον, ὅστις ταύτην τὴν ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν οὐκ ἐπεχείρησε διδασκαλίᾳ ἀποστολικῆς παραδόσεως ἀγνίσει, ἀλλὰ τῇ βεβήλω προδοσίᾳ μανθῆναι τὴν ἄσπιλον παρεχώρησε.)“ A spanyol püspökökhöz pedig így ír: „aeterna damnatione mulctati sunt, idest Theodorus Pharanitanus, Cyrus Alexandrinus cum Honorio, qui flammam haeretici dogmatis non ut decuit Apostolicam auctoritatem, incipientem extinxit, sed *negligendo confovit.*“

Különben, hogy a 6-dik zsinatnak Honorium kárhozzátó határozata soha sem erősített meg a Szent Széktől az elleneink

által vett értelemben, azon csak az egészen tudatlan vagy rossz akaratú kételkedhetik; hisz alig van pápa, aki nem vitatta volna a csalatkozhatlanságot; hogyan erősíthetett meg tehát a Szent Szék oly határozatot, mely avval homlokegyenest ellenkezik?

Mielőtt e cikket bezárnók, jónak látjuk, megjegyezni, miszerint épen nem katolikus eljárás az, hogy a történelemmel előállva, mindjárt tagadjuk a pápák csalatkozhatlanságát. Tessék Uraim! előbb megdönteni a Szentírás és hagyományból hozott érveket; aztán beszéljünk a történelemről. Mert valamint a Szentháromságot tagadó racionalisták, ugy ezen tudós történészek ellen is azt mondja minden becsületes katolikus: Uram! ez kinyilatkoztatott igazság; már pedig inkább hiszek az Istennek, mint eszemnek, mely hibázhat, vagy mint az Ön történetének! Igen, mint láttuk kinyilatkoztatott igazság, hogy a pápák valahányszor ex cathedra szólnak, hibázhatlanok; félre tehát olyan történelmi ostobaságokkal!

Jegyzet. Az ezen cikkben mondottak eloszlatják a 7. és 8-ik zsinatból eredhető nehézségeket is, miután ezekben csupán a 6-dik zsinat határozata erősítettik meg.

III. FEJEZET.

A csalatkozhatlanság elleni egyéb nehézségek.

1-szor. Sok pápa ex cathedra tanította, hogy az Egyháznak s a pápának joga van a fejedelmeket letenni s őket koronáiktól megfosztani. Itt sok mondani valónk lenne, legyen azonban jelenleg elég azt felelnünk, hogy ha a pápák ezt tanítva hibáztak, hibázott az egész egyház is, mert ugyanezt állította több egyetemes zsinat is, mint p. a IV. laterani vagy I. lyoni. Igen ám! de a pápák Istentől kapott jogot s hatalmat értenek! S a zsinatok talán más hatalomról beszélnek?! Hanem persze úgy van az, midőn a pápákat hibáztatjuk, tagadnunk kell a zsinatok csalatkozhatlanságát.

2-szor. Sz. Péter is hibázott, midőn Krisztus urunkat háromszor megtagadta. Tehát Uraim! Önök szerint ex cathedra szólt Sz. Péter, midőn a szolgálonak felelt! Aztán mi úgy tudjuk, hogy Sz. Péter csak Krisztus Urunk mennybemenetele után lépett a pápai cathedrára.

3-szor. De Liberius pápa csak hibázott!

Mi úgy tudjuk, hogy Szent Liberiusnak hibázása koholmány vagy legalább oly kétséges, hogy az a Szentírás és hagyományból vett megdönthetlen érvek ellen egészen elenyészik. Különben ha hibázott, bizonyos, hogy mint magánszemély hibázott; aztán ezen esetben is csak csel és erőszak által kicsikart aláírásáról lehet szó a sirmiai formulának, a melyet katolikus értelemben is lehet magyarázni. (Lásd Stilting *Acta Sanctor.* tom. 6. mens. sept. die 23.; *De S. Liberio Papa Conf. Romae Comment. Critico-hist.* p. 572. seq.; *Dissert. Critico-storica dell ab. P. Cogne*, tradotta dal francese in cui si dimostra etc. in op. *Raccolta di dissertazioni di storia eccl. di F. Zaccaria.* Roma 1794. t. 10. dis. 3.; *Zachariae Dissertatio de commentitio Liberii lapsu in Thesauro Theol.* t. 2. p. 2. lib. opusc. 6.)

Hagyjuk már el a Gallicanusok által fölhordott pápákat s lássuk egyéb történelmi nehézségeiket.

4-szer. A Quartodecimanus azziaiak ellenszegültek Sz. Victor pápa határozatának; Sz. Cyprianus az afrikai s ázsiai püspökökkel szinte ellenszegült Sz. István pápa határozatának; ide sorolható Apiarius ügye is. A mi az elsőt illeti, ott csupán fegyelmi tárgyról volt szó, t. i. mikor ünnepeltessék

a husvét; aztán ha azon ellenszegülés bizonyít a pápák csalatkozhatlansága ellen, bizonyít a zsinatok csalatkozhatlansága ellen is, mert még a niceai zsinat végzése után is sokan régi szokásuk mellett maradtak s nem engedelmeskedtek.

Sz. Cypriánt s a többi püspököt illetőleg szinte azt válaszoljuk, hogy ők azt, megkeresztelendők-e újra az eretnekek által kereszteltek, vagy nem, — fegyelmi kérdésnek tekintették, s azért vitatták, hogy minden egyház kövesse a maga szokását. Különben ezen ellenszegülés is épügy bizonyít a pápa mint a zsinat csalatkozhatlansága ellen; mert hisz a niceai zsinat után is sokan újra kereszteltek.

Apiariusra nézve pedig megjegyzendő, hogy személyes ügy forgott a kérdésben, melyben a pápa is hibázhat.

5-ször. Sz. Leo így ír Theodoretushoz : „Quae nostro prius ministerio definita (Deus), universae fraternitatis irretractabili firmavit assensu.“ Rauscher ő eminentiája röpiratában úgy látszik e mondatnak csupán második részére figyelt, mert különben nem hozhatta volna föl mint nehézséget azt, a mi inkább érv a csalatkozhatlanság mellett. A sz. tudor ugyanis azt mondja arról a mit ő ex cathedra kimondott: quae nostro mini-

sterio *definierat Deus*. Hogy pedig a püspökök beleegyezését visszavonhatlannak állítja, valjon mi következik ebből a családkozhatlanság ellen? Hisz ezt nem tagadja senki. Igen ám de azt mondja Sz. Leo, hogy ezen beleegyezéssel megerősített az, a mit ő vagy az Isten általa eldöntött! Erre ezt válaszoljuk: a) midőn állításunkról mondjuk, hogy azt megerősíti ez meg ez; valjon evvel azt akarjuk mondani, hogy állításunk ezen megerősítés nélkül nem bizonyos? Hisz a zsinaton eldöntött hitcikkelyről is szokás mondani, hogy az megerősíthető a Szentírásból. b) Különben, hogy Nagy Leo arról a mit ő *ex cathedra* eldöntött, azt állítja, hogy azt az Isten a zsinat beleegyezésével megerősítette, nagyon természetes; mert noha a pápa családkozhatlan, mégis nagyobb benyomást tesz az eretnekre, midőn látja, hogy a mit ő tagad, nemcsak a pápa, hanem vele valamennyi püspök tanítja. Aztán a vatikáni zsinatig, amit a pápa kimondott, tagadni lehetett eretnekség nélkül; de ha tagadta valaki azt a mit a pápa s valamennyi püspök szóval az egész egyház tanított, azonnal eretneknek tartatott.

Kifogást tesznek a Gallicianusok az általunk fölhozott érvek ellen is.

6-szor. Több hely, mely a Szentatyákból

a csalatkozhatlanság mellett fölhozatik, nem a pápáról, hanem a Szentszékről vagy a római egyházzól szól. Erre az ostobaságra már följebb is tettünk megjegyzéseket; különben tessék elolvasni az egész szöveget, s különösen a szentirási idézetekből világos lesz, hogy a Szentszék alatt ama Szentatyák a pápát értik, a római Egyházat pedig csak azért mondják hibázhatlannak, mert hibázhatlan annak püspöke a pápa. Ezen kifejezésekkel a régiek nem akartak mást mondani, mint mi, midőn mondjuk: *az ex cathedra szóló pápa* hibázhatlan; e helyett ugyanis a régiek azt mondták: *a Szentszék* vagy *a római Egyház* hibázhatlan, nehogy azt gondolja valaki, hogy a pápát mint magánszemélyt is csalatkozhatlannak állítják.

7-szer. Krisztus Urunk ama szavaiból: „Tu es Petrus“ stb. nem lehet érvelni a csalatkozhatlanság mellett; mert noha sokan a Szentatyák közül azon *petra* alatt, melyre Krisztus Urunk az egyházat építette, Sz. Pétert értik, néhányan azonban az apostolokat, mások Krisztus Urunkat, többen pedig az igaz hitet értik alatta. Válaszunk ez: a) mindazon Atyák, kik az első négy században virágoztak, ama petrát Sz. Péterről értelmezik; már pedig ha csak egy század Atyái is megegyezőleg tanítanak vagy értel-

meznek valamit, attól eltérni egy katholikuskusnak sem szabad. b) Így értelmezi azt a 8-dik egyetemes zsinat is az általunk fönebb idézett nevezetes formulában. c) Valamennyi fordítás, a vulgatát s melyek a vulgatából eredtek, kivéve, nem így szól: Tu es Petrus et super hanc petram, hanem tu es petra et super hanc petram, így p. a syr, arab, persa, aethiopiai örmény, copt, ruthen.“ S helyesen, mert Krisztus Urunk kétszer ugyanazon syr szót használta *cepha*; minthogy azonban a görögben a sziklát kétféleképen lehet kifejezni *πέτρος* vagy *πέτρα*, a görög Szentírás először *πέτρος*-t használt, mert férfiről mondatik, hogy szikla; a vulgata pedig a görög Szentírást követi. d) Mindazon Szentatyák, kik a petrát másról értelmezik, értelmezik egyszersmind Sz. Péterről is. (Lást Gerdil. Bibor. Analisi contro Launoio, opp. edit. Rom. t. 13. p. 10. köv.); miből kitünik, hogy az előbbi értelmezést csupán mint mellékes s másra átvitt értelmezést adják, amint ezt akárhány más Szentírási helylyel is teszik.

Lássuk már a napjainkban is oly gyakran fölhozott következő ellenvetéseket.

8-szor. A pápa is csak oly ember mint más, tehát csak úgy hibázhat mint bárki más. Erre azt feleljük, az egész Egyház püspökei

a pápával együtt is csak emberek, mint mások; tehát ők is ugy hibázhatnak, mint más emberek, miért is hibázhat az egyetemes zsinat is. Ha pedig így gondolkodunk, protestansok vagyunk! Nem arról van itt szó Uraim! hogy a pápa magában véve nem hibázhat! Hanem az a kérdés, megteheti-e az Ur Isten, hogy a pápa ex cathedra ne taníthasson hibát; ha ezt tagadja valaki, akkor a) tekintse ostobaságnak, midőn az oskolás gyermek Istenhez folyamodik, hogy gyakorlatának elkészítésében segítse meg minden hibától; b) tagadja, hogy az Isten mindenható. Ha pedig megteheti a mindenható Isten, hogy a pápa soha se tanítson valamely hibát ex cathedra, a második kérdés az, akarja-e azt tenni? Ezen kérdésre már feleltünk a Szentírás és hagyományból hozott érvekkel.

9-szer. Ha a pápa csalatkozhatlan, fölösleges a zsinat. S ez talán képtelenség? Tessék Uraim! bizonyítani, hogy a zsinatok lényegesek az Egyházban úgy, hogy azok nélkül nem létezhetik; akkor egyszersmind majd bizonyítják, hogy a trienti zsinat után p. a mult században nem létezett az Egyház. A zsinat mint eddig, úgy ezután sem szükséges *lényegesen*, s valamint eddig, úgy ezután is igen hasznos s célszerű lesz;

mert a fegyelmi kérdésekben a pápa csalatkozhatlanságának kimondása a zsinatok szükségességét illetőleg mit sem változtatott; a hittani kérdésekben pedig ezután is nagyobb hatású s ünnepélyesebb nyilatkozat lesz, ha nem csupán a pápa, hanem vele valamennyi püspök mint megannyi ítélő bíró fogja a vitás kérdéseket eldönteni.

II. RÉSZ.

Néhány észrevétel a vatikani zsinatról.

Amit eddig a Szentírás- és hagyományból Isten segélyével bebizonyítottunk, t. i. hogy a pápa csalatkozhatlan, valahányszor ex cathedra szól, azt az egész egyház ünnepelesen kimondotta a vatikani zsinaton; szabadjon tehát a következőkben néhány eme nevezetes zsinatra vonatkozó megjegyzést tennünk.

I. FEJEZET.

A püspökök a zsinaton nem képviselik hiveiket, s bátran adhatják szavazatukat oly tételnek is hitágazatrai emelésére, melyet hiveik nem ismernek.

A Gallicanusok (értem a csalatkozhatlanság ellen megjelent röpiratok szerzőit) azon elvből, hogy a püspökök a zsinaton meg voltak győződve, hogy az a zsinat hatá-

hiveiket képviselik, kiindulva a vatikáni zsinat érvényességét s törvényességét kétségbe vonták ama aránytalanságra utalva, melynél fogva a zsinaton aránylag sokkal több olasz, mint egyéb nemzetbeli püspök van; ugyan-ezen elv folytán tagadták, hogy a püspökök szavazatukat adhassák oly tételnek hitágazattái nyilvánítására, melyet hiveik nem ismernek s nem hisznek. Ezek közetkeztében állítottuk föl a jelen tételt, melynek két része van; az elő világos, mert:

1-ször. A ki mást képvisel, attól valamely hatalom, jog, vagy legalább küldetéssel bír; ámde a püspök midőn a zsinaton az egész világot tanítják, nem hiveik hanem az Istentől kapott hatalom, jog, s küldetés folytán működnek, ki Sz. Máté 28. f. 18. s köv. v. ezeket mondá Apostolainak s azok utódainak: „Data est mihi omnis potestas in coelo et in terra; euntes ergo docete omnes gentes et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi.“ Tehát a püspökök nem működnek a zsinaton mint hiveik képviselői.“

2-szor a püspökök a zsinaton annyiban gyakorolják a fegfőbb birói hatalmat a hitágazati viszályokban, a mennyiben a Sz. Lélek minden hibától megőrzi őket; ámde a Sz. Lélek a püspököket nem mint hiveik képviselőit,

hanem mint az Istentől rendelt tanítókat és pásztorokat őrzi meg minden hibától: tehát a püspökök a zsinaton a legfőbb birói hatalmat nem mint hiveik képviselői, hanem mint Istentől rendelt tanítók és pásztorok gyakorolják. Hogy pedig a Sz. Lélek a püspököket a hivektől egészen függetlenül őrzi meg minden hibától, a Szentírás mindazon helyeiből kitűnik, melyek a Sz. Lélek eme ótalmáról szólnak: „Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi.“ Mt. 28. 18. seq. Et ego rogabo Patrem et alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in aeternum, spiritum veritatis. . . . apud vos manebit et in vobis erit. Non relinquam vos orphanos: veniam ad vos.“ Jo. 14. 16. seq. Hol van itt a hivekrei legkisebb hivatkozás?

3-szor. A Szentírás és hagyományban oly gyakran előforduló hasonlat szerint a püspökök pásztorok, a hivek pedig juhok: tehát valamint badarság azt állítani, hogy a pásztorok juhaikat képviselik, midőn összegyűlnek, hogy elhatározzák, melyek a juhaiknak nyújtott eledelék között ártalmasak s melyek nem; ugy azt sem lehet állítani, hogy a püspökök a zsinaton hiveiket képviselik.

II. Tételünk másik részében azt vitat-

juk, hogy a püspökök oly tételeknek hitágazatrai emelésére is adhatják szavazatukat, melyeket hiveik nem ismernek s mint ismert igazságokat nem hisznek, noha berejtvé (implicite) hiszik; mert minden katolikus hiszi, noha nem ismeri mindazt a mit az Isten kinyilatkoztatott. Igaz ugyan, hogy midőn a hivek valamely igazságot ismernék és mint ilyent hisznek (ez a fides explicita), a hivek eme hite elvitázhatlan bizonyítéka annak, hogy azon igazság az Istentől van kinyilatkoztatva. Ez azonban nem onnan van, mintha a Sz. Lélek a hiveket közvetlenül őrizné meg a hibától, hanem mivel a hivek azt hiszik, a mire a Sz. Lélek által minden hibától megőrzött püspökök papjaik által tanítják őket, miért is, ha a hivek valamely tant híven hibába esnének, szükséges lenne fölteni, hogy a püspökök is ugyanazon hibába estek.

Ezt megjegyezve, tételünk második részét úgy bizonyítjuk be. Valamely igazságnak hitágazattái nyilvánítása nem egyéb, mint ünnepélyes kijelentése annak, hogy ama igazság az Istentől van kinyilatkoztatva. Már most ha a püspökök a zsinaton nem adhatnák szavazatukat oly tételnek hitágazattái nyilvánítására, melyet hiveik nem ismernek, ez vagy azért lenne, mivel a püspököknek

kell hiveiktől tanulniok, mi a kinyilatkoztatott igazság s nem a hiveknek a püspököktől, — vagy mivel nem létezik kinyilatkoztatott igazság, melyet a hivek nem ismernének; ámde e két állítás hamis: tehát hamis azon állítás is, hogy a püspökök a zsinaton nem adhatják szavazatukat oly tételnek hitágazattái nyilvánítására, melyet hiveik nem ismernek. Hogy nem igaz az, miszerint a püspököknek kell hiveiktől tanulniok, mi a kinyilatkoztatott igazság, ki sem tagadhatja; de az sem igaz, hogy nem létezik kinyilatkoztatott igazság, melyet a hivek nem ismernének, mert hisz ezt a legnagyobb hitudósról is alig lehet állítani.

Különben Uraim! ne tessék azt hinni, hogy a hivek egyáltalában nem ismerték s mint ilyenek nem hitték a pápai csalatkozhatlanságot. P. Németországban a luxemburgi megyében már a kátéban tanulták a gyermekek, hogy a pápa a hit és erkölcs dolgaiban midőn mint az egész Egyház tanítója oktatja a hiveket, nem hibázhat; Olaszországban pedig már közmondásba ment át a pápa csalatkozhatlansága.

II. FEJEZET.

Azon elv : „illud est tenendum, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est,“ — teljesen igaz, ha az ugynevezett fides implicita-ról értjük ; ha pedig a fides explicita-ról értjük, állítólagosan véve igaz, kizárólagosan véve hamis. Miért is a zsinat határozatainak érvényességére épen nem szükséges, hogy abba minden püspök beleegyezék, akkor midőn a szavazás, hanem csupán midőn az aláírás történik.

A Gallicanusok (a pápai csalatkozhatlanság ellen megjelent röpiratok szerzőit érttem) a pápa csalatkozhatlanságát illetőleg, először csupán az eldöntés czélszerűsége ellen keltek ki, később magát az eldöntendő tétel igazságát támadták meg, végre a szavazat-egység szükségességével álltak elő. Mi a zsinatoni szavazat-egységet kívánatosnak ugyan, szükségesnek azonban csupán a tételben kifejtett értelemben tartjuk ; s ez az mit Isten segítségével jelenleg be fogunk bizonyítani.

I. Mindenekelőtt tudnunk kell, mi a fides explicita és fides implicita. A *fides explicita* az, midőn valamely igazságot nem-

csak hiszünk, hanem ismerjük is azt; így p. fide explicita hiszi minden keresztény katolikus ember ama igazságokat, melyek a Hiszekegyben foglalvák. A *fides implicita* ellenben az, midőn hiszünk valamit, noha (mint különálló igazságot) nem ismerjük, vagyis midőn valamit csupán más igazságba rejtve hiszünk; p. ha valaki nem is tudná, hogy a Boldogságos Szűz Isten anyja, ezt mégis hinné fide implicita, ha azt hiszi, hogy Krisztus Urunkban egy isteni személy van, s hogy a Boldogságos Szűz Krisztus Urunkat szülte, mert az előbbi igazság e két utóbbiban bennfoglaltatik; így a ki hiszi mindazt a mit az Isten kinyilatkoztatott, berejtve (implicita) hiszi eme kinyilatkoztatott igazságok mindegyikét.

A) Ezek után könnyű belátni ezen elvnek: illud est tenendum, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est, igazságát, ha a fides implicitáról értelmezzük; mindenhívő embernek ugyanis kötelessége lévén hinni mindazt, a mit az Isten kinyilatkoztatott, nem létezik katolikus igazság, melyet mindenütt, mindig, mindenki nem hitt volna.

Ha tehát valaki bebizonyítja, hogy a pápa csalatkozhatatlansága kinyilatkoztatott igazság, egyszersmind bebizonyította, hogy eme

igazságot berejtvé (implicite) mindenütt, mindig, mindenki hitte. Mert mindenütt, mindig, mindenki hitte mind azt, a mi ki van nyilatkoztatva; ámde a pápa csalatkozhatlansága mint föltesszük ki van nyilatkoztatva: tehát a pápa csalatkozhatlanságát mindenütt, mindig mindenki hitte. Ime Uraim! ez az egyszerű észlet az, mely a Gallicanusok Achillesét mint kis Dávid a földre teríti! Ezen egyszerű észlet az, mely mint a szikra az elleneink által irt gyulékony füzeteket hamuvá égeti!

B) Igen ám! de ők azt mondják, ezen elvet nem az implicita; hanem az explicita fidesről kell értelmezni. Hisz Uraim! mi is értelmezzük, ha tetszik arról is, azonban állítólagos és nem kizárólagos értelemben, t. i. úgy, hogy ez legyen értelme: mindazt igaznak kell tartanunk, a mit mindenütt, mindig, mindenki hitt; és nem ez: *csupán* azt kell igaznak tartanunk, a mit mindenütt, mindig, mindenki hitt. Ezen elv ugyanis, ha az explicita fidesről értelmezzük, úgy magyarázandó, mint p. ezen mondat: minden porosz ember, mely mondat igaz állítólagosan véve, mert csakugyan a poroszok is emberek; de hamis kizárólagosan véve így: *csupán* a porosz, ember, vagy is mind az a ki nem porosz, nem ember.

A Gallicanusok igen tévednek, midőn ezen elvet a fides explicitáról kizárólagos értelemben magyarázzák.

1-ször. Lássuk mily értelemben állította föl ezen elvet Lirai Sz. Vince, kinek Commonitoriumából kölcsönözték azt elleneink, melyben így ír: „In ipsa item Catholica Ecclesia magnopere curandum est, ut id teneamus, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est.“ (Common. 1. n. 2.) Hogy nem állította föl kizárólagos értelemben, kitünik eme szavaiból: „Quid tunc faciet Christianus Catholicus, si se *aliqua Ecclesiae particula* ab universalis fidei communionem praeciderit? Quid utique, nisi ut pestifero corruptoque membro sanitatem universi corporis anteponat? Quid si novella aliqua contagio non iam portiunculam tantum, sed *totam pariter Ecclesiam* commaculare conetur? Tunc item providebit ut antiquitati inhaereat, quae prorsus iam non potest ab ulla novitatis fraude seduci. Quid si in ipsa vetustate *duorum aut trium hominum, vel certe civitatis unius aut etiam provinciae alicuius* error deprehendatur? Tunc omnino curabit, ut paucorum temeritati vel inscitiae, si qua sunt, universaliter antiquitus universalis Ecclesiae decreta praeponat. Quid si tale quid emergat, ubi nihil huiusmodi re-

periat? Tunc operam dabit, ut collatas inter se maiorum consulat interrogetque sententias, eorum dumtaxat, qui diversis licet temporibus et locis, in unius tamen Ecclesiae communione et fide permanentes, [magistri probabiles exstiterunt.“ (Common. 1. n. 3.) Sz. Vincze tehát, ha valamely igazságot sokan tagadnak, vagy valamely hamis tant sokan állítanak: „si novella aliqua contagio non iam portiunculam tantum, sed totam pariter Ecclesiam commaculare conetur, “nem az mondja, ezt nem tartatozunk igaznak tartani, vagy ezen dolgot nem lehet eldönteni, hanem ragaszkodjunk az előbbi századok hitéhez: „providebit, ut antiquitati inhaereat.“ Pedig ilyen esetben a tagadott igazságot nem hiszik *mindig*, mert jelenleg sokan nem hiszik; sem *mindenütt*, mert azok kik jelenleg tagadják, valahol, valamely helyen vannak; végre nem is hiszi *mindenki*, mert sokan nem hiszik.

2-szor. Az egyház mindég oly tételeket emelt hitágazatra, melyeket többen tagadtak; tehát nem igaz az, hogy nem tartozunk igaznak tartani azt, mit mindenütt, mindig, mindenki nem hitt. Igen ám! de ama tagadók eretnekek voltak, — mondják erre a tudós Gallicianusok. Bocsánat Uraim! a hit-

tudósok s az egész Egyház azokat tartja eretnekeknek, kik valamely az egyház által eldöntött vagy a hitvallásban foglalt tantagadnak; már pedig sokszor oly dolgok döntettek el a zsinatokon, mik az előtt még nem voltak eldöntve s nem is foglaltatnak a hitvallásban. Avagy eretnekeknek mondjuk a niceai zsinat előtt az újra keresztelőket Sz. Cypriánnal együtt? Ha igen, akkor méltóztassanak eretnekeknek nevezni azokat is, kik a vatikáni zsinai határozta előtt a pápa csatlakozhatlanságát tagadták!

II. Lássuk, már tételünk másik felét.

A) Hogy a püspökök közmegegyezése szükséges a zsinat határozatainak aláírásánál, vagyis hogy szükséges, miszerint a zsinat minden püspöke aláírja a zsinat hittani határozatait, világos; az Egyház ugyanis a zsinati határozatokat mindig úgy tekintette, mint az egész tanító Egyház ünnepélyes nyilatkozatát; ez azonban nem lenne, ha a püspökök közül többen még az aláírásoknál is ellenkeznének. Attól persze soha sem lehet félni, hogy valamely katolikus püspök a zsinat határozatait alá nem írja; mert az anathema kimondása után az Egyházból ki van zárva mind az, a ki a zsinat határozatának alá nem veti magát: a ki tehát a

zsinat határozatait alá nem írná, az többé nem lenne katolikus püspök, s ép oly kevéssé kellene vele törödni, mint a görög szakadár, vagy az angol eretnek püspökökkel.

Tegyük föl, a mi bizonyosan nem fog megtörténni, hogy a kisebbség 80 püspöke nem fogja a zsinat befejeztével annak határozatait aláírni, — mégis azt mondjuk, nem volt köz-megegyezés a szavazásánál, meglesz az aláírásnál. Miért? Azért, mivel eme püspökök (mint akik még mindig nem hinnék a pápa csalatkozhatlanságát) az anathema kimondása után ki vannak zárva a pápa s nagy többség püspökeinek közösségéből, s azért mit sem kellene velük törödni; mert hisz a kinek kis esze van, csak nem fog kételkedni, hogy a katolikus Egyház nem ennél a 80 püspök-nél van, hanem ott, hol annak alapja a pápa létezik a püspökök nagyobb részével, „ubi Petrus, ibi Ecclesia“ tanítja Sz. Ambrus s vele az egész Egyház, mint följebb láttuk.

B) Noha szükséges a püspökök köz-megegyezése az aláírásnál nem szükséges a szavazásnál. Mivel:

1-ször. A szavazat-egység szükségességére

hivatkozás a legcélszerűbb eszköz lett volna mindenkor valamely zsinat határozatának megakadályozására mindazon püspökökre nézve, kiknek érdekében feküdt, hogy a zsinat valamit el ne döntsön. Miért is az ily püspököknek minélnagyobb számmal kellett volna a zsinatokon megjelenni, s a szavazat-egység szükségességével előállani; ámde mindennek a legkisebb nyoma sincs az előbbi zsinatokon.

A *nicaei zsinaton* megjelent 318 püspök között 17 Arianus volt; ezek közül 11, miután látta, hogy cselszövényeik mit sem használnak s a már megszerkesztetett hitvallomás ki fog adatni, megadta magát: „veriti ne auctoritate tanti Concilii in unum coacti in exilium eicerentur; procedentes in medium ipsi vetitum Arii dogma damnant anathemate et litteris de fide omnium consensu compositis sua manu subscribunt.“ (Eusthat. apud Theodoret. l. 1. c. 8. Cf. Athan. orat. 1. in Arian.) Az *első konstanstinápolyi zsinatot*, melyen 150 püspök volt jelen, 36 Macedonianus püspök még a határozat-hozatal előtt elhagyta. (Socrat. l. 5. c. 8.) Ép úgy tett az *ephesusi zsinaton*, mely 210 püspökből állott, több mint 40 Nestorianus püspök, s külön tartottak összejöreteket, melyeken a többség ellen különféle határo-

zatokat hoztak. (Mansi t. 5. Cf. Annal. Bar. ad an. 431.) A *chalcedoni zsinaton*, melyen 630 püspök volt jelen, 13 egyiptusi püspök kik egyszersmind a többi aegyptusi püspökök procuratorainak mondatnak, nem akarta Eutychest kárhozatni s Sz. Leo levelét aláírni; e miatt a többség őket eretnekeknek akarta nyilvánítani; fölhozták ugyan ők ama szokást, melynél fogva az egyiptusi püspökök mit sem irnak alá, míg ezt az alexandriai patriarcha, kinek széke akkor üres volt, nem tette. Eme mentség azonban valamint kéréseik is mit sem használtak; s csak azon föltétel alatt kerülheték ki a kárhozatást, ha esküvel erősítik, hogy el nem távoznak, míg az alexandriai patriarcha meg nem választatik, hogy majd ennek aláírása után ők is aláírják Sz. Leo levelét.

2-szor. A Gallicanusok vagy csupán a zsinaton jelenlevő püspökök beleegyezését követelik, vagy valamennyiét; az első esetben állításuk ép oly alaptalan s önkényes mint p. azé, aki azt állitaná, hogy az ismert és nem ismert csillagok száma páros, — a második esetben pedig ellenkezik a zsinatok eddigi gyakorlatával. Hogy a Gallicanusok állítása az első esetben, midőn t. i. csupán a zsinaton levő püspökök beleegyezését sür-

getik, önkényes s alaptalan, egészen világos; mert ha létezik érv, mely a püspök beleegyezésének szükségességét bizonyítja, az nem csupán a zsinaton levő, hanem valamennyi püspök beleegyezését bizonyítja. Így p. azon elv: illud est catholicum, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est, a mint a Gallicanusok által magyaráztatik, nem csupán a zsinaton levő püspökökre, hanem minden hely, minden idő, s minden hívő vagy legalább püspökre érvényes.

Ha pedig azt mondják a Gallicánusok, hogy a zsinat határozatainak érvényességére valamennyi püspök beleegyezése szükséges, ezen állításuk világosan ellenkezik az előbbi zsinatok gyakorlatával; avagy miért nem hoznak föl legalább egyetlen egy zsinatot, mely mielőtt határozatot hozott, megkérdezte a honn levő püspököket, beleegyeznek-e vagy nem. Pedig mindig nagyobb volt a honn levő püspökök száma azokénál, kik a zsinaton jelen voltak; aztán méltóztassanak azt is szem előtt tartani, hogy az előbbi zsinatok idejében nem lévén gőzkocsik, gőzhajók távirdák, a világ minden részében szétszórva maradt püspökök beleegyezésének megtudására nem lett volna elég néhány hét.

3-szor. Ha megengedjük a Gallicánusok-

nak a szavazat-egység szükségességéről szóló tanát, akkor ha a zsinato levő csekély számu kisebbségnek nem tetszik valamibe egyezni, a legüdvösebb s legszükségesebb tanokat sem lehetne eldönteni. Így p. tegyük föl, hogy a vatikani zsinaton az 550 atyának ellenmondó 80 püspöknek tetszenék tagadni a Boldogságos Szüz mennybemenetelét a viláért sem lehetne eldönteni; ha pedig Güntherianusok lennének, még a legszentebb tanainkat is elferdithetnék a nélkül, hogy a zsinat őket kárhoztathatná! Ámde eme következményeket semmiképen sem lelet megengedni: tehát nem lehet megengedni a Gallicanusok tanát sem, melyből azok folynak.

4-szer. A ki azt állítja, hogy nem szükséges magunkat alávetni annak, amit a zsinati többség a pápával együtt határoz, az lutheranus tant védelmez; ámde becsületes katolikus lutheranus tant nem védelmezhet: tehát becsületes katolikus nem állíthatja, hogy nem szükséges magunkat alávetni annak a mit a zsinati többség a pápával együtt határoz. A főtételnek, hogy t. i. ama állítás nem egyéb mint lutheránus tan védelmezése, bebizonyítására legyen elég idézni Luthernek kárhoztatott 17-ik articulusat: „Si papa cum magna parte Ecclesiae sic vel

sic sentiret . . . adhuc non est peccatum aut haeresis contrarium sentire.“

Ámde ha így van, nyilván való dolog, hogy azt sem lehet állítani, miszerint a zsinatokon szükséges a szavazat-egység.

Vizsgáljuk már az érveket, melyekkel a Gallicanusok állításaikat támogatják; különösen három művet fogunk szemünk előtt tartani, t. i. Defens. Decl. Cleri Gall. l. 7. s az ennek nyomán készült eme két röpiratot: L' Unanimité dans les Conciles oecuméniques. Paris, 1870. és De l' Unanimité morale nécessaire dans les Conciles pour les Définitions dogmatiques. Mémoire présenté aux Pères du Concile du Vatican. Naples, 1870.; mely utóbbi művet, mint mondják, a kisebbség püspökeinek megbizásából írta Dupanloup, kit van ugyan szerencsénk ismerni mint ékesszóló s világhírű író, különféle gyakorlati kérdésekben, nem azonban mint tudós Theologust. A Gallicanusok érvei ezek:

1) Lirai Sz. Vince elve. Erre tételünk első felében már megfeleltünk.

2) Az előbbi zsinatok gyakorlata; soha sem döntetett el ugyanis valamely hitágazat, mielőtt abba minden püspök bele nem egyezett volna. Válaszunk ez: a) Nem elégséges azt megmutatni, hogy a zsinatokon mindig

megvolt a szavazat-egység; miután igen természetesen, hogy a szavazat egység mindig igen kívánatos dolog volt s a püspökök mindent megtettek, hogy meglegyen; mert, ha valaki még a döntő szavazásnál is ellenkezik, könnyen szakadárrá válhatik; az ember ugyanis, ha püspöki méltóságra emelkedik is, mindig csak ember, s ennél fogva, mindig megmarad benne a kevélységei hajlandósága, mely igen nehézzé teszi annak bevallását, hogy hibázott. Tehát azonkívül, hogy a zsinatokon mindig megvolt a szavazat-egység, egyszersmind be kell bizonyítani, miszerint az atyák határozatainak érvényességére szükséges; mit elleneink nem tesznek, nem tehetnek. Különben b) mily kevéssé bizonyít a zsinatok gyakorlata a szavazat-egység szükségessége mellett, eléggé kitetszik tételünk másik fele 2-dik részének bizonyításából; hanem persze, ha a történeti tényeket úgy elferdítjük, mint a De l' Unanimité etc. című Emlékirat szerzője akkor nincs ostobaság, melyet a történelemből nem lehetne bebizonyítani. Így p.:

Az emlékirat szerzője szerint 3. l. midőn a chalcedoni zsinat 5-ik ülésén néhány püspök által szerkesztett hitvallomási formulát a többség elfogadta, a kisebbség pedig nem, elhatározott, hogy alakitassék át; mely aztán köz-megegyezéssel fogadtatott el.

A tény Uraim! ez. Mivel az előterjesztett formula, noha csaknem valamennyi atya által elfogadtatott, nem fejezte ki teljesen Sz. Leo tanát, a pápai követek azt mondták: „Si non consentiunt epistolae apostolici et beatissimi viri papae Leonis, iubet nobis rescripta dari, ut revertamur.“ Erre az atyák elálltak ezen formulától, és a követek s még néhány más püspök által szerkesztetett formulát fogadták el mindnyájan.

Az emlékirat 18. l. valamint a L' unanimité dans les Conciles 58. l. Pallavicini történelmére hivatkozva állítja, hogy a trienti zsinaton midőn az atyák három-negyed része kívánta, hogy mondassék ki, miszerint a residentia iure divino van megparancsolva, látván hogy a kisebbség nem akar beleegyezni, e miatt elállott követelésétől. Lássuk hát Pallavicini idézett helyét (l. 16. c. 4.) E helyen a zsinat titkára ezeket mondja: „Quae suffragia a me Secretario alta voce lecta sunt et a singulis Patribus approbata, quorum summa est: pro parte affirmante sex supra sexaginta, pro parte negante vel simpliciter vel additione aliqua vel re ad S. Pontificem delata, unum supra septuaginta..... Leridensis Episcopus postea cum affirmantibus stetit, ideoque ad septem supra sexaginta numerata.“ Hol van itt Uraim a kisebbség? Egyik ré-

szen vannak 67-en, a másikon 71-en tehát 4-el többen!

A miket még az egyes zsinatokról mondanak, említést sem érdemelnek.

4. Érvelnek a Gallicanusok különféle szerzők állításaiból is:

a) Az Emlékirat szerzője 30. 1. idézi *Jacobatius Ribornokot* mint a szavazat-egység szükségességének egyik védelmezőjét. Lássuk az idézett helyet De Conc. 1. 6. a. 3. n. 25. egészen s nem csupán azon egyes szavakat és mondatokat, melyeket az Emlékirat tudós szerzője közöl: „Interdum sententiae sunt diversae inter Patres in Concilio existentes. Et tunc dicendum est, quod aut materia super qua est controversia inter Patres, habet concomitantiam cum alias definitis in sacra pagina, et illorum est praeferenda, quae innititur auctoritati SS. Scripturarum et Canonum, quantumcunque alia pars esset maior numero, quia non est sanior, nec semper in Conciliis generalibus attendi debet maioritas numeri.“ Ezután tanitmányának megerősítésére fölhozván a riminii és II. Ephezusi zsinatot így folytatja: „Et per hoc patet, quod in actis Conciliaribus attenditur majoritas numeri, quando cum maioritate numeri concurrat sanioritas; esset enim valde absonum, quod ubi appareret evidens ratio veritatis,

staretur multitudini contrarium asserenti, nec semper arguendum est a multitudine.“ Ehhez nem kell Commentár!

b) Ugyanaz 30. l. idézi *Canust* is De Locis Theol. l. 5. c. 5. q. 2.: „Quare negotium de fide agitur, sequi plurimorum iudicium oportere. Nec hic ut in humanis vel electionibus vel iudiciis ex numero suffragiorum sententiam metimur. Scimus frequenter usu venire, ut maior pars vincat meliorem. Scimus non semper esse optima quae placent pluribus.“ A névtelen szerző itt megállapodik talán a fölötti örömében, hogy *Canus* is az ő tanitmányát védi, pedig csak a következőkből világos, mint tanit *Canus*: „*Scimus in rebus quae ad doctrinam pertinent, sapientum sensum esse praeferendum* Maior quippe pars Ephesini Concilii II. in Dioscori sententiam venit, nec Legati tamen plurium iudicio subscribere. Quocirca S. Pontifex maioris partis sententiam non tenetur amplecti, imo sive pauci sive plures ad errorem deflexerint, munus est apostolici Antistitis ad veram eos fidem revocare iuxta illud quod Petro dixit: Ego rogavi pro te, ne deficiat fines tua et tu non unum et item alterum sed sive paucos seu multos confirma fratres tuos. Ita Damasus scribens ad Episcopos per Illyricum constitutos, numerum

Concilii Ariminensis magna libertate contempsit, illiquae tantae multitudini unum Vincentium et alios paucos opposuit, qui contra illius Concilii sententiam dixerunt.“ Canus szerint tehát sapientum sensus est praefendus, „*Non enim numero haec iudicantur, sed pondere. Ponderus autem Concilii dat S. Pontificis et gravitas et auctoritas, quae si adsit 100 Patres satis sunt; sin desit, nulli sunt satis, sint quamlibet plurimi.*“ (Ugyanott).

c) A 33. l. idézi *Tournelyt*. Ennek tanitmányá azonban igen világos De Eccl. t. 2., hol igy ir: „Si contingeret aliqua fidei controversia divisos esse Episcopos atque plures ex una parte cum Pontifice R., plures ex altera sine Pontifice stare, *haud dubie ei parti adhaerendum foret, quae capiti coniuncta esset*, ista enim melior ac sanior pars censi debet et Ecclesiam sufficienter referre. Ecclesia siquidem corpus est visibile capiti suo R. Pontifici adunatum, et ipse R. Pontifex est centrum unitatis et communionis ecclesiasticae. Qui ergo a Capite suo divisi forent Episcopi, etsi forte numero vincerent, auctoritate tamen non vincerent, ac maior pars cedere tunc deberet.“

d) Ezután idézi *Muzzarellit* De Auct. R. Pont.: „Cum in Conciliis oecumenicis,

sicut in Ecclesia dispersa, consensus moraliter unanims requiratur per omnes orthodoxos doctores, non consensus physice et absolute unanims;“ a következő szavakat, megjedve tőlük, elhagyta a tudós szerző: „sufficit enim, ut veritas praevaleat quotidie in maiori numero.“ Midőn valaki azt mondja, hogy a zsinaton megkivántatik a közmegegyezés, ezt kétféleképen lehet érteni, vagy midőn eldöntetik valamely kérdés, vagy midőn már eldöntetett; ez utóbbi értelemben mi is megengedjük, mint tételünk első feléből kitetszik.

e) Muzzarelli után 35. 36. l. idézi *Vizzardelli Bibornok* kéziratából eme szavakat: „In dogmatibus definiendis non consuevit decretum fieri, nisi consensus fuerit quadam ratione unanims; ea nempe consensus cui nonnullorum contradictio non obest;“ elhagyva azokat, melyek az idézettek előtt állanak: „Praecipuus Oecumenici Concilii scopus in eo positus est, ut fidei dogmata definitioribus declarentur vel custodiantur, atque ut alia sanciantur circa graviores causas Ecclesiasticae disciplinae. *Utraque tamen in re nil sane statuitur, nisi ex consensu maioris partis;*“ Egyébiránt az emlékirat névtelen szerzője, úgy látszik, nagy örömben észre sem vette, hogy az általa idézett szavak nem arról szólnak a mi megkivántatik arra, hogy

valamely zsinat határozata érvényes legyen; hanem csupán arról, mi a zsinatokon történni szokott: „non consuevit decretum fieri.“

f) A névtelen idézi *Cusa Bibornokot* is Concordantia Cath. t. 2. c. 15. „Nulla conclusio maxime in materia fidei, esset segura, nisi ad unitatem vota reducerentur, sicut in omnibus Conciliis legimus factum.“ Ily módon persze könnyü a különféle szerzőkből mindazt bebizonyítani, a mi csak tetszik; lássuk azonban az egész helyet: „*Quisque ad synodum pergens, iudicio maioris partis se submittere tenetur; quia hoc praesupponit, quod maior pars regulariter vincit. Tunc synodus finaliter ex concordia omnium definit, licet varia sint etiam particularium vota, quando iuxta maiorem partem concludit: nulla tamen conclusio, maxime in materia fidei, esset segura, nisi ad unitatem vota reducerentur, sicut in omnibus Conciliis legimus actum.*“ Tehát Cusa Bibornok szerint azért van véglegesen a zsinatokon a közmegegyezés, mivel mindenki köteles magát a többség határozatának alávetni.

g) A 17-ik lapon idézi *Bessarion* hitágazati beszédének eme szavait: „Debere Ecclesiam Dei unum in locum congregatam de rebus dubiis iudicare ac secundum prae-

cepta divinae legis communi omnium consensu ferre sententiam," és „Asseverant iidem maiores nostri communiter haec agi debere, et quae communia sunt, communi consensu oportere terminari;" s e szavakat függeszti hozzá: „Ilyen a tan, melyet a florenci zsinat hirdetett, helyeselt s gyakorlatilag alkalmazott." Ez Uram! nem áll. Mert a) ezen beszédet Bessarion nem a zsinaton, hanem a 24-ik ülés után a görögök magános értekezletén tartotta, hogy meggyőzze őket, miszerint számukra mi mentség sem marad, ha a latinokkal egyesülni nem akarnak. (Rohrbacher 28. k.) b) Bessarion okoskodása ez: őseink avval szokták a szakadást mentgeteni, hogy a latinok magányosan s nem velük együtt tárgyalták a hit kérdéseit s hoztak határozatokat; ámde mi a latinokkal együtt tárgyaltunk s itéltünk: tehát számunkra nincs mentség, ha a latinokkal egyesülést elutasítjuk. A latin fordításban levő eme szavak tehát „communi consensu“ nem ezt jelentik: *közmegegyezéssel*, hanem: *közösen*; mi egyéb-iránt a görög szavakból is kitünik, melyek az eredeti beszédben előfordulnak: *κοινῆ, κοινῶς, κοινῶς διατείν.* Világos ez azon szavakból is, melyek az idézettek után következnek: „Nec ortis haeresibus aut tacere aut solum vel

cum paucis de his quae credi communiter ab omnibus debent tractare, sed ex communi consensu hoc fieri oportere,“ melyekben Besarion ezt mondja: oportet non solum vel cum paucis de his tractare quae communia sunt, sed communi consensu idest *omnes simul*. c) Különben ha e szavakat „communi consensu“ szigoruan értelmezzük is, még sem következik belőlük a szavazat-egység szüksége; mert bármit is döntsön el a többség a zsinaton, abba mihelyt a pápa megerősíti, minden püspöknek bele kell egyeznie, mint föntebb láttuk s az így hozott határozatot aláírnia: innen van, hogy a zsinat határozata véglegesen mindig valamennyi püspök határozatának mondható.

h) Iustinianus császár eme szavaira: „Nemo attendit, quae per partem a quibusdam dicuntur; sed sola illa quae communi consensu definiuntur“ (Edict. de trib. cap.), s a hasonló kifejezésekre azt jegyezzük meg, hogy ezekben a *definiri communi consensu* annyit jelent, mint *definiri per Concilium generale*; mert mint többször láttuk, quod per Concilium generale definitur, finaliter semper communi consensu definitur.

i) Hivatkoznak a Gallicanusok IV-ik Piusra, ki szerintük szinte azon véleményben volt, hogy a zsinatokon szükséges a sza-

vázat-egység. Erre csupán azt válaszoljuk, hogy IV. Pius semmi új tant sem akart fölállítani; hanem csupán véget akart vetni ama huzamns vizálynak, mely a fölött folyt, mondassék-e a pápa „Pontifex universae Ecclesiae“-nek vagy nem.

4) Idéznek a Szentírásból is, nehézségeik azonban, melyeket még felsorolni is fölöslegesnek tartunk, nem egyebek, mint tanubizonyságai annak, hogy a hitágazatban meglehetősen járatlanok.

Zárjuk be tehát ezen fejezetet avval, hogy a zsinatokon koránsem szükséges a szavázat-egység, hanem győz a többség, melynek határozatát, ha a pápa megerősítette köteles elfogadni s aláírni a kisebbség is; s így véglegesen mindig meg van a közmegegyezés.

III. FEJEZET.

Néhány szó a vatikáni zsinat szabadságáról.

Némelyek a csalatkozhatlanságról hozott határozat érvényességének megdöntésére azt hozzák föl, hogy a zsinat nem volt szabad. S mért nem volt szabad? Mert az Atyák közül sokan nem beszélhették ki magukat:

1-ször. Hogy az általános tárgyalásnak vége legyen, a zsinati többség akarta, s akarta szabadon; már pedig mint följebb látuk, mindig a többség határoz.

2-szor. Tegyük föl, hogy az Atyák az *előkészítő tárgyalásokban* nem voltak szabadok, ebből még nem következik, hogy a csalatkozhatlanságról hozott határozat sem volt szabad. Eme határozat szabadságára ugyanis csupán az szükséges, hogy a püspökök a döntő nyilvános ülésen szabadon mondhassák a placet vagy non placet-et; már pedig csak nem jut eszébe ezen tudós Uraknak, hogy kétségbevonják a szabadságot, melylyel a püspökök a nyilvános ülésen birtak?! Nem

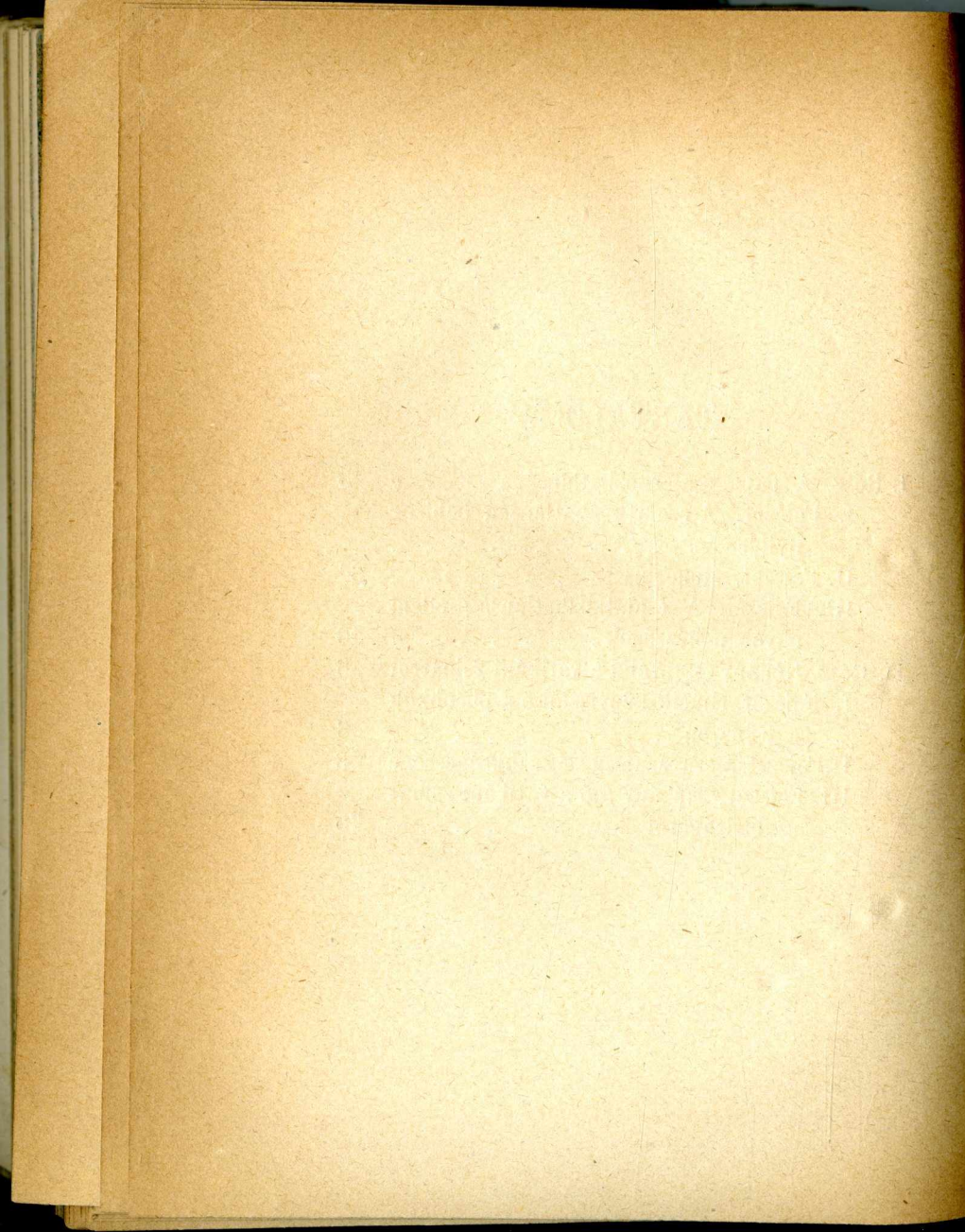
a szabadság bizonyossága volt-e az, hogy ama 80 püspök nem jött a nyilvános ülésre? Avagy Ő Szertésége jelenléte volt oka a szabadság hiányának? Hát oly gyermekeknek tartják Önök a 19-ik század püspökeit, hogy a timor reverentialis még szólás-szabadságukat is megsemmisítette? Mert, hogy Ő Szentége előtt néhányan *nem akartak* non placet-et mondani, értem; hogy azonban *nem merték*, nem értem!

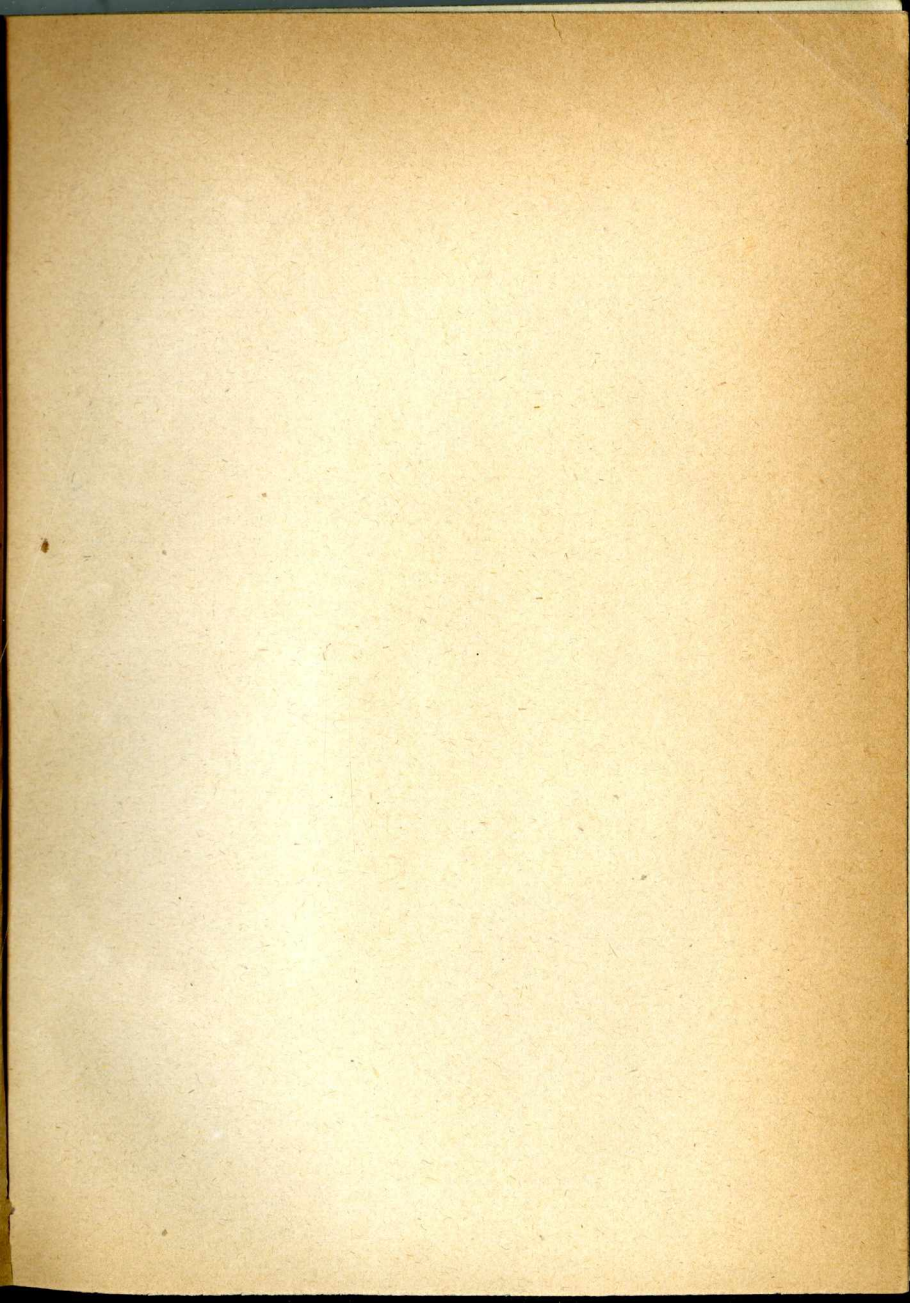
A. M. D. G.

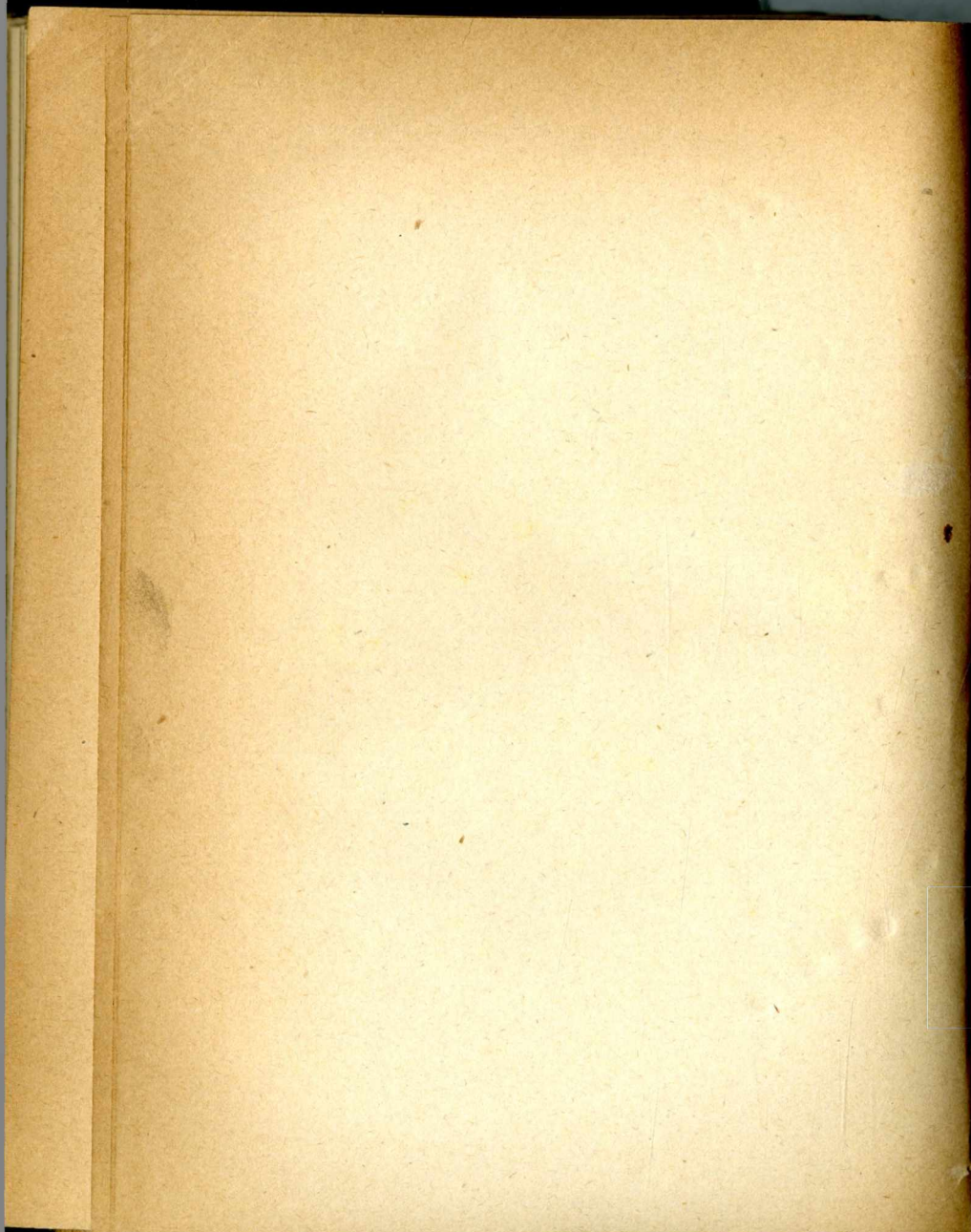
DE BALLAGI GÉZA.

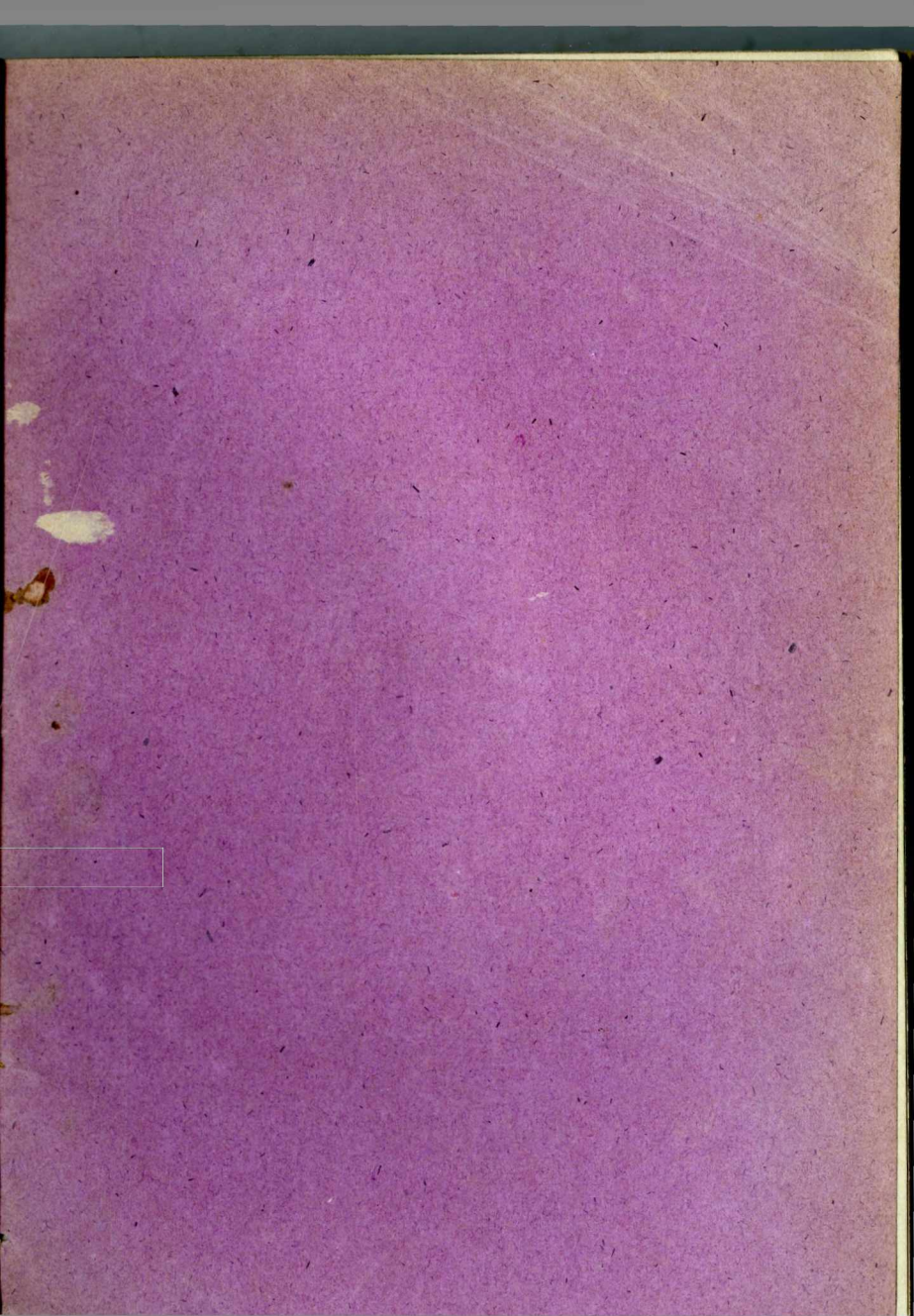
TARTALOM.

I. Rész. A pápa csalatkozhatlansága	5
I. Fejezet. A csalatkozhatlanság bebizo- nyítása	
II. Fejezet. Honorius	34
III. Fejezet. A csalatkozhatlanság elleni egyéb nehézségek	40
II. Rész. Néhány észrevétel a vatikáni zsinatról	48
I. Fejezet. Híveik képviselői-e a püspökök a zsinaton	48
II. Fejezet. A szavazat-egység szükségessége	53
III. Fejezet. Néhány szó a vatikáni zsinat szabadságáról	75

 Az alulirt intézetben
a következők rendelhetők meg:

1) A „**Népiskola**“. A „Tanodai Lapok és Népiskolai Lapok“-ból egyesült népnevelésügyi hetilap. Szerkeszti dr. **Zaffery** Károly áldozár s tanár. Kiadja Lonkay Antal. Minden népiskolában nélkülözhetlen. Előf. díja féltre 2 ft. egy évre 4 ft.

2) „**Ungarischer Volksbote**“ A magyarországi németajku katolikusok tájékozására alapított politikai s társadalmi igen jó irányu betilap. Szerkeszti Romeiser Ferenc áldozár s tanár. Kiadja Lonkay Antal. Előf. díja fél évre 2 ft. egész évre 4 ft.

3) Mindszenty Gedeon „**Ujabb költeményei**“. Kiadta Lonkay Antal. Minden művelt családban alkalmi ajándokul is igen alkalmas nagybecsű szépirodalmi könyv. Finom velin kiadás. Ára 2 ft.

4) **Róma és a keresztény világ.** Irta Munkay János. Kiadja Lonkay Antal. Husz ivnyi kitűnő munka. Korszerű és tanulságduz tárháza épen azon nagybecsű ismeretek-, érvek- és reflexióknak, melyeknek napjainkban minden művelt katolikus birtokában lenni tartozik. Ára 1 ft. 30 kr.

5) **Ajtatossági Kalauz.** A magyar nép brevia-riuma. 22 ivnyi terjedelmes és kimé-ritő imakönyv. Irta Házy Alajos túskevári pléb. Kiadta Lonkay Antal. Egyházi-m. hatóság dicsérő engedélyével. Ára vászonba kötve 1 ft. 40 krajcár.

Utóbbi 3 mű utánvétellel is megrendelhető.
Pest, jul. 10. 1871.

**A „Hunyady Mátyás“ irod.
és könyvnyomd. intézet (Zöldfa-
utca 39. szám alatt.)**

